

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА НІМЕЦЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ПЕРЕКЛАДУ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**на тему СТРАТЕГІЇ ПРОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ БАГАТОМОВНОСТІ
НА ЗАНЯТТЯХ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0352-н
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.043 Германські мови та
літератури (переклад включно), перша –
німецька
освітньо-професійної програми
Мова і література(німецька)
Бондаревська Марія Антонівна

Керівник к.ф.н., доц. Шапочка Н.В.
Рецензент к.ф.н., доц. Вапіров С.Ю.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології
Кафедра німецької філології, перекладу та світової літератури
Освітній рівень магістр
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.043 Германські мови та література (переклад включно)
Освітньо-професійна програма Мова і література (німецька)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

« _____ » _____ 2023 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

БОНДАРЕВСЬКОЇ МАРІЇ АНТОНІВНИ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) «Стратегії просування принципу багатомовності на заняттях з німецької мови»

Керівник кваліфікаційної роботи (проекту) к.ф.н., доц. Шапочка Н.В.

(прізвище, ім'я, по батькові)

затверджені наказом ЗНУ від « 11 » квітня 2023 року № 521-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту) _____
4 грудня 2023 року

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту) навчально-методичні матеріали, матеріали науково-практичних конференцій до теми засобів застосування дидактично-методичного принципу багатомовності.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): 1. охарактеризувати методико-дидактичні принципи в цілому та визначити в цьому контексті принцип багатомовності. 2. визначити роль принципу багатомовності на уроках німецької мови та обґрунтувати його актуальність. 3. проаналізувати автентичні підручники Запорізької гімназії №46 у контексті принципу багатомовності. 4. скласти комплекс вправ і план уроку для сприяння багатомовності.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Шапочка Н.В., к.ф.н., доц.	08.06.2023	08.06.2023
Розділ 1	Шапочка Н.В., к.ф.н., доц.	07.10.2023	07.10.2023
Розділ 2	Шапочка Н.В., к.ф.н., доц.	05.11.2023	05.11.2023
Висновки	Шапочка Н.В., к.ф.н., доц.	05.11.2023	05.11.2023

6. Дата видачі завдання 08.06.2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	червень 2023	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	червень 2023	виконано
3.	Написання вступу	червень 2023	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	жовтень 2023	виконано
5.	Написання практичного розділу	листопад 2023	виконано
6.	Формулювання висновків	листопад 2023	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	грудень 2023	
8.	Одержання відгуку та рецензії	грудень 2023	
9.	Захист	грудень 2023	

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату).

Магістрант

_____ (підпис)

М.А. Бондаревська

(ініціали та прізвища)

Керівник роботи

_____ (підпис)

Н.В. Шапочка

(ініціали та прізвища)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

_____ (підпис)

С.Ю. Вапіров

(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 73 сторінки, 66 джерел, 1 додаток.

Об'єкт дослідження: принцип багатомовності на уроках з німецької мови та пов'язані з цим проблеми та можливості для учнів і вчителів.

Мета роботи: аналіз методично-дидактичних принципів, виокремлення особливостей принципу багатомовності та дослідження можливості всебічного його застосування на уроках з німецької мови.

Теоретико-методологічні засади: ключові положення методично-дидактичних принципів, зокрема орієнтації на багатомовність у методиці викладання.

Отримані результати: просування принципу багатомовності сприяє розвитку культурного розуміння та когнітивних навичок. Під час уроків із використання даного методично-дидактичного принципу прививаються європейські цінності, а залучення знань інших іноземних мов допомагає проводити мовні паралелі та аналізувати мовні явища, що сприяє більш ефективному вивченню німецької мови.

Крім того, використання попередніх знань надає учням більшої впевненості у власних здібностях, адже вони бачать прогрес та усвідомлюють, що вони вже знають деякі мовні аспекти завдяки своїй рідній та іншим іноземним мовам.

Аналіз автентичних підручників Запорізької гімназії №46 допоміг краще зрозуміти реальну ситуацію в українських школах, що сприяло розробці комплексу вправ та конспекту уроку із використанням принципу багатомовності. Ці розробки можуть бути використанні під час уроків німецької мови в українських школах.

Ключові слова: *методично-дидактичні принципи, принцип багатомовності, комплекс вправ, план-конспект уроку, автентичні підручники.*

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ БАГАТОМОВНОСТІ ЯК МЕТОДИЧНО-ДИДАКТИЧНОГО ПРИНЦИПУ	5
1.1 Багатомовність як явище	5
1.1.1 <i>Поняття рідної мови, двомовності та білінгвізму</i>	7
1.1.2 <i>Явище багатомовності в контексті України</i>	10
1.2 Поняття методики та дидактики	11
1.3 Методично-дидактичні принципи	18
1.4 Багатомовність як методично-дидактичний принцип	22
1.5 Принцип багатомовності як засіб опори на уроках німецької мови ...	26
1.6 Особливості онлайн-уроку	29
РОЗДІЛ 2. СТРАТЕГІЇ СПРИЯННЯ БАГАТОМОВНОСТІ НА УРОКАХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ	33
2.1. Аналіз автентичних підручників Запорізької гімназії №46 у контексті принципу багатомовності	33
2.1.1 <i>Принцип просування багатомовності у підручниках серії «Paul, Lisa & Co»</i>	36
2.1.2 <i>Принцип просування багатомовності у підручниках серії «Prima Plus»</i>	38
2.1.3 <i>Принцип просування багатомовності у підручниках серії «Ausblick»</i>	41
2.1.4 <i>Принцип просування багатомовності в інших автентичних підручниках</i>	43
2.2. Комплекс вправ для формування багатомовності на уроках німецької мови.....	46
2.3. Конспект уроку на основі застосування принципу багатомовності ...	55
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62

ВСТУП

Актуальність роботи «Стратегії просування багатомовності на уроках німецької мови», на мій погляд, є обумовлена кількома причинами. Система освіти в Україні наразі перебуває на тому етапі розвитку, коли вивчення іноземних мов є невід'ємною частиною навчального процесу. Перспективна входження України до Європейського Союзу передбачає активне залучення європейських цінностей до освітнього процесу, серед яких присутнє мовне розмаїття.

Власне, сама методика як наука потребує постійного вдосконалення для того, щоб задовольняти потреби суспільства. Інтеграція методично-дидактичних принципів у навчання є необхідною, адже раніше цьому не надавалась відповідна увага в межах навчального процесу.

Принцип багатомовності на уроках з німецької мови є наразі важливим аспектом навчання, оскільки багатомовність набуває все більшого значення у глобалізованому світі, адже учні з міграційним походженням часто є багатомовними. Тож сприяння багатомовності на уроках з німецької мови неодмінно формує більш відкрите та толерантне суспільство.

Проблематикою та дослідженням принципу багатомовності на уроках з німецької мови вже займалися деякі дослідники, зокрема Ingrid Gogolin, Antje Hansen, Sarah McMonagle та Dominique Rauch.

Своїми дослідженнями ці вчені надали важливу інформацію про сприяння багатомовності на уроках з німецької мови та сприяли тому, щоб цій темі приділялося більше уваги в освітній політиці та практиці.

Метою даної роботи є аналіз методично-дидактичних принципів, виокремлення особливостей принципу багатомовності та дослідження можливості всебічного його застосування на уроках з німецької мови.

Мета цієї роботи передбачає виконання таких **завдань**:

1. Охарактеризувати методико-дидактичні принципи в цілому та визначити в цьому контексті принцип багатомовності.
2. Визначити роль принципу багатомовності на уроках німецької мови та обґрунтувати його актуальність.
3. Проаналізувати автентичні підручники Запорізької гімназії №46 у контексті принципу багатомовності.
4. Скласти комплекс вправ і план уроку для сприяння багатомовності.

Об'єктом дослідження є принцип багатомовності на уроках з німецької мови та пов'язані з цим проблеми та можливості для учнів і вчителів. **Предметом дослідження** є стратегії просування принципу багатомовності на уроках з німецької мови.

Дослідження проводитиметься такими **методами**: спостереження, опис, аналіз та пояснення.

Наукова новизна роботи полягає у спробі власного дослідження особливостей застосування принципу багатомовності на уроках з іноземної мови, зокрема провівши аналіз підручників, що затверджені програмою Запорізької гімназії №46 із поглибленим вивченням німецької мови.

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання його результатів під час практичних занять з німецької мови.

Структура роботи дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатку. У вступі подано загальні відомості про дану наукову працю.

У першому розділі подаються загальні відомості про багатомовність як методично-дидактичний принцип. Другий розділ містить власний аналіз автентичних підручників з німецької мови, самостійно розроблений комплекс вправ та план-конспект уроку для просування принципу багатомовності на уроках з німецької мови. У висновках подано узагальнені результати проведеної роботи, а в додатку надано план-конспект уроку.

Загальна кількість сторінок 73, кількість використаних джерел 66.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ БАГАТОМОВНОСТІ ЯК МЕТОДИЧНО- ДИДАКТИЧНОГО ПРИНЦИПУ

1.1 Багатомовність як явище

Багатомовність – це складне, яскраве та комплексне явище. Сьогодні це поняття набуло ще більшого значення. Адже виключно локальна та приватна роль переросли у набагато ширшу, тобто, глобальну. Це є одна з найважливіших соціальних практик у світі.

Для того, щоб зрозуміти та оцінити важливість багатомовності у навчальному процесі, необхідно визначити, що це поняття, власне, означає. Варто зазначити, що думки вчених стосовно цього поняття розбігаються, адже кожен з них має свою власну точку зору та ідеї щодо концептуалізації цього поняття. [Schroedler 2021, с. 20]

Термін «багатомовність» використовується для позначення використання трьох і більше мов і відрізняється від двомовності, тобто використання двох мов. У цій перспективі двомовність розглядається як окремий випадок багатомовності, а не навпаки.

Значення терміну багатомовності не таке просте, як здається на перший погляд. Адже, десятки років пішли на гострі дискусії щодо того, яку людину можна вважати багатомовною.

Визначення та описи різних спільнот, які вважаються багатомовними, різняться. Базове розуміння того, що таке багатомовність, часто розходиться для дослідників залежно від їхнього походження та ідеологій. [Aronin 2018, с. 32]

Найчастіше цьому явищу надаються наступні дефініції:

- «Багатомовність — це наявність кількох мов в одній країні, громаді чи місті»;
- «Багатомовність — це використання трьох і більше мов»;
- «Багатомовність – це здатність розмовляти кількома мовами». В цьому останньому значенні багатомовність широко розглядається як «природний стан людства». [Berkes 2016, с. 194]

Зовнішньою багатомовністю прийнято вважати здатність людини вивчати декілька інших мов у процесі свого розвитку. Тобто, мова йде про розвиток базових мовних здібностей людини.

Ф. Кенігс розрізняє три основні типи багатомовності, зокрема ретроспективний, ретроспективно-перспективний та перспективний:

- **Ретроспективна багатомовність** – ситуація, коли учень вже привносить свою багатомовність у клас. Тобто, він володіє двома мовами та має широкі знання мови, яка викладається. Таким чином, він на крок попереду інших учнів у класі.
- **Ретроспективно-перспективна багатомовність** – ситуація, коли учень приносить свою багатомовність у клас, але жодна з двох його мов не є предметом вивчення. Завдяки урокам третьої іноземної мови учень розвиває свою багатомовність.
- **Перспективна багатомовність** – ситуація, коли учень приходить на уроки іноземної мови «одномовним» і лише нарощує та розширює свою багатомовність через уроки. Ситуацію можна охарактеризувати як типову з вивчення першої іноземної мови. [Königs 2000, с. 9]

Вчені Е. Беркес та С. Флінн вважають, що багатомовність є природним станом людини. По-перше, за деякими оцінками, більше половини носіїв у світі є принаймні двомовними. За іншими підрахунками, до двох третин населення світу є двомовними. Тільки в США результати перепису 2000 року показують, що абсолютна кількість людей, які розмовляють іншими мовами вдома, подвоїлася з часу перепису 1990 року. За оцінками, цей показник

продовжуватиме зростати. Проте абсолютні цифри — не єдиний спосіб показати, що багатомовність є природним станом.

Здатність розмовляти іншою діалектною версією рідної мови є також однією із форм багатомовності. Якщо припустити, що існує по суті лише одна людська мова, то знання іншого діалекту схоже на знання іншої мови. Справа лише в тому, що ступінь різниці менший, ніж ступінь між, наприклад, англійською та японською мовами. [Berkes 2013, с. 142]

Тому перед вчителями постає завдання – показати та звернути увагу учнів на різноманітність мов, доступних нам, розкрити так звану багатомовність рідної мови, розкривати свої можливості і розвиватися, руйнувати бар'єри, а не створювати нові, надмірно наголошуючи на стандартній мові, яка є єдиною дійсною мовою в усіх ситуаціях, єдиною правильною моносистемною нормою. [Wandruszka 1979, с. 237]

Згідно із твердженням О. Яковлевої саме явище багатомовності є необхідним, адже одна мова не може задовольнити потреб людини в повній мірі. Дослідниця вважає, що ідею «семіотичного білінгвізму» у культурі можна також екстраполювати на мовний матеріал, а саме у вигляді «принципу додатковості».

Цей принцип передбачає, що однієї точки зору недостатньо, тому погляд з іншої, додаткової сторони, є необхідним. Адже другий погляд неодмінно надасть більш повну картину, не важливо, наскільки повним та вичерпним був перший. З цього випливає, що будь-якій мові для повноцінного існування потрібна взаємодія з іншими. Цей прогрес можна визначити як мовну інтерференцію. [Яковлева 2012, с. 123]

1.1.1 Поняття рідної мови, двомовності та білінгвізму

Для чіткого розуміння та визначення поняття багатомовності важливо зосередитись на таких термінах, як «рідна мова» та «двомовність».

Рідна мова – це та мова, із якою людина зростає з дитинства, перша мова, яку вона починає вивчати та використовувати в повсякденному спілкуванні. Рідна мова зазвичай пов'язана з культурним і національним

спадком і є частиною ідентичності особи. Вона може бути мовою батьків, родини, та оточуючого соціокультурного середовища.

Поширеними критеріями визначення того, яка мова є рідною, вважаються наступні:

- Мова, якою людина думає
- Мова, на якій людина бачить сни
- Мова, якою людина веде лічбу

Звичайно, що вагомим недоліком наданих критеріїв визначення рідної мови можна вважати суб'єктивність. Важливо також враховувати той момент, що рідна мова не завжди є основною мовою використання. Тож, логічно припустити, що ці фактори можуть змінюватися протягом життя.

[Шульгун 2022, с. 20]

Т. Скутнаб-Кангас описує рідну мову за чотирма основними критеріями:

- Походження
- Компетентність
- Практичне використання
- Ідентифікацію

Походження.

В англійській мові відповідником поняття «рідна мова» слугує словосполучення «mother tongue», що досить точно передає зміст. Адже рідною мовою вважається саме мова матері (або ж людини, із якою дитина має тісний емоційний та мовний зв'язок від народження), тобто та мова, яку людина переймає та вивчає першою.

Компетентність.

Мовленнєва компетентність є також вагомим фактором для визначення рідної мови. Але варто зазначити що рівень володіння мовою змінюється впродовж життя, тож тут також доцільно буде зазначити термін «основна мова», яка не обов'язково є першою для людини.

Практичне використання.

Саме практичне використання мови, а також частота визначає статус мови як рідної. Натомість важливо враховувати, що за різних обставин, людина може бути зобов'язаною використовувати певну мову, не знаючи її досконало. Тож, цей фактор є досить суб'єктивним.

Ідентифікація.

Вважається, що саме мова, із якою себе ідентифікує людина є її рідною. Згідно із цим фактором визначення, баланс досягається за умови, коли внутрішня (визнання себе приналежними до мови) та зовнішня (визнання іншими мовцями приналежності до їхньої групи) ідентифікації співпадають. [Skutnabb-Kangas 2008, с. 5]

Не дивлячись на ці фактори визначення рідної мови, що надаються Т. Скутнаб-Кангас, слід зазначити, що поняття рідної мови є символічним, а її свідомий вибір стає визначальним складником для особистості.

Двомовність – це стан, коли людина володіє двома різними мовами і може використовувати їх обидві для комунікації. Двомовність може мати різні рівні володіння мовами: від повної багатомовності, коли обидві мови використовуються з рівною впевненістю та виразністю, до меншого рівня, коли однією мовою людина володіє краще, ніж іншою. Двомовність може бути результатом багатьох факторів, включаючи білінгвальне виховання, багатомовне оточення або імміграцію в нову країну.

На думку вченого А. Вайса, під двомовністю слід розуміти активне та пасивне використання двох мов однією особою. Визначальним фактором вчений вважає саме компетентність. Тож зважаючи на рівень володіння досить важко визначити чи є людина дійсно двомовною. [Weiss 1959, с. 114]

За визначенням Г. Кріст двомовною слід вважати ту людина, яка на основі знання своєї рідної мови має певні знання принаймні ще двох мов, навіть обмежені, які вона спроможна використовувати в одній чи декількох галузях дискурсу. [Bertrand 1990, с. 210]

За способом засвоєння мови виділяють три типи білінгвізму, зокрема:

- Складений
- Координативний
- Субординативний

Складений білінгвізм передбачає, що особа володіє двома мовами на рівні, який дозволяє їй вести повноцінну комунікацію в обох мовах. Це може бути результатом багаторічного навчання або ж білінгвального оточення із самого дитинства.

Координативний білінгвізм відзначається тим, що дві мови використовуються окремо та не переплітаються в мовленні. Особа може переключатися між мовами в залежності від контексту, але в кожному конкретному мовному акті використовується лише одна мова.

Субординативний білінгвізм означає, що одна з мов (основна мова) використовується як носійна або більш домінуюча, тоді як інша мова (другорядна мова) використовується обмежено або у ролі доповнення. Другорядна мова може включати в себе вживання окремих слів, фраз або виразів з неї, але загалом основна мова залишається більш важливою для спілкування. [Гаманюк 2013, с. 89]

Кожен з цих видів білінгвізму має свої характеристики та специфіку використання мов, і вони можуть спостерігатися у різних ситуаціях та середовищах.

1.1.2. Явище багатомовності в контексті України

Щодо багатомовності в Україні, це явище є досить унікальним. Воно являє собою українсько-російську двомовність, яка переростає в багатомовність за умови додавання кількох додаткових елементів. Адже, починаючи, зі школи, діти зазвичай вивчають 2 іноземні мови. «Російський» фактор багатомовності є, безперечно, негативним явищем, тож наразі зростає тенденція до того, щоб повністю його позбутися.

В контексті нашої країни, явище багатомовності не є суто позитивним, адже вирізняється свої соціальною проблематичністю. Питання

багатомовності є питанням самоідентифікації особистості та нації. Україна вирізняється великою кількістю етносів, тож регіональні відмінності можна дуже чітко прослідкувати. У мовному арсеналі нашої країни присутні елементи польської, румунської, угорської, словацької, татарської, грецької, болгарської мов та інших.

Перед освітньою системою України постає важлива місія – адаптація учнів до європейських реалій та надання якісної освіти, яка передбачає збалансоване використання різних мов із метою формування громадянина України здатного до міжкультурного спілкування з використанням мов, що були вивчені у процесі навчання. [Фідкевич 2019, с. 508]

На сьогоднішній день на законодавчому рівні в Україні створені умови для розвитку багатомовної освіти, але існують певні труднощі у практичній реалізації такого виду навчального процесу. Тож в такому випадку, було б доцільним звернути увагу на досвід провідних європейських країн, які вже давно мають таку практику. [Закон України 2012]

1.2 Поняття методики та дидактики

Поняття «методика» та «дидактика» є сьогодні широко вживаними у сфері освіти та науки. Натомість сформулювати чітку дефініцію цих понять є майже неможливо. У першу чергу це обумовлено тим, що в повсякденному житті ці терміни часто вживаються як синоніми. До того ж, інколи розмежування вважається доволі проблематичним через тісне переплетення основних положень цих термінів.

Термін дидактика походить від грецького кореня слова «didáskein» і означає викладання та мистецтво викладання. Дидактика загалом спрямована на організований навчальний процес.

Перші згадки про дидактику як науку датуються першою половиною XVII ст. Вперше це поняття вжив німецький педагог В. Ратке. Близько в цей же період було здійснено ґрунтовну розробку дидактики чеським вченим Я. Коменським у роботі «Велика дидактика, або Універсальне мистецтво навчати всіх усьому». Саме Я. Коменський першим визначив дидактику не тільки мистецтвом навчання, а й виховання. [Зайченко 2016, с. 117]

Дидактика – це наука, яка охоплює всі аспекти загального комплексу рішень, обґрунтувань, вимог і процесів навчання. Дидактика як фахова наука має дати змогу вчителю науково орієнтовано виконувати свої завдання під час занять. [Riedl 2010, с. 51]

Таким чином, дидактика передбачає планування змісту навчання, встановлення цілей навчання, а потім оцінку планування. Вчені В. Янк та Г. Мейер чітко окреслюють предмет дидактики, використовуючи дев'ять запитань (W-Fragen): «Якість викладання залежить від того, наскільки кожне окреме так зване «W-питання» розглядається та тлі інших «W-питань»» [Fell 2008, с. 34]

Це означає, що питання про те, хто вчиться, завжди має поєднуватися з питанням про те, де. За допомогою відповіді можна визначити чітко сформульовані навчальні цілі, оскільки цілі, ресурси та час, серед іншого, поєднуються одне з одним:

1. **Хто має вчитися?** – Головною тезою цього пункту є те, що не тільки учні мають навчатися. Абсолютно кожна людина має навчатися, адже суспільство в цілому без цього не зможе вижити.
2. **Чого варто навчатися?** – В цьому пункті увагу зосереджено безпосередньо на змісті навчання. Має бути чітко визначені джерела навчального матеріалу та критерії його відбору.
3. **У кого навчатися?** – Відповідь на це питання є доволі очевидною – у вчителів. Але навчати можуть не тільки кваліфіковані спеціалісти, які здобули цю професію, тож варто ким є ці люди та їхню сферу інтересів.

4. **Коли має відбуватися навчання?** – Це питання можна поставити з психологічної, методичної та куррікулярної точки зору.
5. **Із ким вчитися?** – У цьому пункті мова йде не лише про зміст методологічних концепцій, а й про поточні дискусії щодо шкільної системи в цілому.
6. **Де має відбуватися навчання?** – У цьому питанні мають на увазі буквально всі місця для навчання, тобто також поза межами навчальних закладів. Тож таким чином важливо визначати, за яких умов може відбуватися навчання і бути оптимальним.
7. **Як має відбуватися навчання?** – Це питання є досить широким і сконцентровано на методах та формах навчання. Метою є задоволення навчальних потреб, що передбачає також зацікавленість учнів у предметі навчання.
8. **За допомогою чого навчатися?** – Ключовим аспектом цього питання є дослідження користі, яку можуть принести сучасні медіа засоби. Важливо також визначити, які саме навчальні процеси можуть бути розроблені за їхньої допомоги.
9. **Чому необхідно навчатися?** – В останньому пункті зосереджено увагу на так званих «ідеалах навчання», як навчання з метою стати «відповідальним громадянином». Тож мета навчання є таким предметом дидактики. [Werner 2010, с. 17]

Отже, предмет дидактики досить широкий і включає в себе все, що пов'язано з викладанням і навчанням. Дидактика як наука спрямована на вдосконалення процесів викладання та навчання, щоб забезпечити ефективну передачу знань та розвиток навичок. Тому існує потреба постійного дослідження викликів і можливостей в освітньому секторі задля сприяння постійній оптимізації освітніх систем і практик.

Методика натомість займається не змістом навчання, а тим, як його слід передати. Тут важливу роль відіграють різні методи та процедури. Згідно зі словником термінів та понять сучасної освіти методика

визначається як складник педагогіки, що розглядає процес навчання певного предмета, нормативні вимоги до змісту, викладання і навчання. [Михайлова 2020, с. 101]

Методика як наука відіграє ключову роль в освітньому процесі, не зважаючи на те, що вона також піддається критиці з боку деяких вчених. Зокрема серед них постає питання, чи вважати її окремою наукою чи звести її роль до суто прагматичної. Тобто, сприймати методику як набір розробок та рекомендацій.

Український педагог Семен Гончаренко виступає проти такого підходу і досить ґрунтовно окреслює методику як самостійну науку. Серед відомих дослідників та розробників методичних ідей він виділяє О. Білецького та Л. Булаховського, які зробили значний внесок та є авторами оригінальних методичних систем, авторами шкільних програм і підручників, методичних посібників чи інших книжок для вчителів. [Гончаренко 2000, с. 2]

Тобто, сама по собі методика як окрема наука досліджена на сьогодні досить широко, проте потребує подальшого розвитку. Адже, прямою метою цієї науки є служіння освітній системі, яка в свою чергу так само розвивається.

Щодо предметно-об'єктної сфери методики навчання іноземних мов, необхідно виділити основні компоненти, тобто ключові питання, якими займається ця наука, а саме:

- Навіщо? – мета навчання;
- Що? – зміст навчання;
- Кого? – діяльність учня, його індивідуально-особистісні якості;
- Хто? – діяльність учителя, його професіоналізм та особистісні якості;
- Як? – принципи, методи, прийоми

Ці питання можуть мати автономний характер, але водночас мають розглядатися у взаємозв'язку, для того щоб побудувати адекватну модель навчання іноземної мови. [Гусленко 2018, с. 10-11]

Якщо зосередитися на методиці навчання іноземних мов, то варто зазначити, що вона поділяється на 2 основні категорії, а саме на загальну та спеціальну.

Загальна методика концентрується на вивченні особливостей та закономірностей процесу навчання іноземних мов. Спеціальна методика у свою чергу зосереджує увагу на дослідженні навчання конкретної іноземної мови у певному типі навчальних закладів з урахуванням мовних і мовленнєвих особливостей рідної мови. Основні особливості загальної та спеціальної методики можна згрупувати у таблицю (див. Табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Особливості загальної та спеціальної методики

	Загальна методика	Спеціальна методика
Цільова група	Спрямована на широку цільову групу учнів, незалежно від їхнього віку, рівня мови чи індивідуального стилю навчання.	Спрямована на конкретні групи учнів, які мають конкретні потреби чи цілі.
Матеріали	Стандартизовані підручники та матеріали, призначені для широкого кола учнів.	Матеріали, що адаптовані та адаптовані до потреб цільової групи.
Роль вчителя	Відіграє важливу роль у передачі змісту та методів навчання, бере на себе роль передачі знань і сприяє взаємодії в класі.	Потребує досвіду в тій сфері, для якої учням потрібна мова, відповідає індивідуальним потребам учнів.
Види діяльності	Граматичні вправи, вивчення лексики, вправи на читання та розуміння на слух, а також групова робота та дискусії.	Зосередження на практичному застосуванні мови, тобто рольові ігри, або аналіз спеціалізованих текстів.

Проводження Таблиці 1.2

	Загальна методика	Спеціальна методика
Оцінювання	Стандартизовані тести та іспити для моніторингу прогресу учнів.	Базується на реалізації завдань і проєктах, які відображають навички учня в конкретній області застосування.

Для аналізу основних категорій цих двох типів методики було обрано пункти такі, як цільова група, матеріали, роль вчителя, види діяльності та оцінювання.

Спільність загальної та спеціальної методики навчання іноземної мови полягає в засвоєнні основ мови та ролі вчителя. Вибір залежить від індивідуальних цілей навчання.

Варто було б також зосередити увагу на перевагах та недоліках кожної з категорій. Загальна методика вивчення іноземної мови є багатогранною і забезпечує широку основу для знання мови. Вона використовує стандартизовані матеріали, тому є гнучкою, але часто не має спеціалізації для конкретних потреб. Тобто, основна перевага полягає в широкому застосуванні цієї методики.

Конкретна методика вивчення іноземної мови натомість є більш цілеспрямованою та орієнтована на конкретні професійні чи особисті потреби. Вона пропонує практичне застосування та може мотивувати учнів, але є менш гнучкою та вимагає спеціальних викладачів і матеріалів. Головна перевага полягає в цілеспрямованому навчанні для конкретних цілей.

Загалом, вибір між загальною та спеціальною методологією вивчення іноземної мови залежить від індивідуальних цілей і потреб учня. У той час як загальна методологія забезпечує міцну основу для мовних навичок, спеціальна методологія забезпечує цілеспрямовану підготовку до конкретних

професійних або особистих завдань, які вимагають використання іноземної мови.

Методика навчання іноземної мови відіграє вирішальну роль у формуванні та формуванні іншомовної компетентності тих, хто навчається. Ці методи впливають на те, як учні сприймають, вивчають і використовують іноземну мову.

Вибір методу навчання може впливати на вимову та інтонацію. Деякі методи приділяють велику увагу точній вимові слів і речень, а також правильній інтонації. Це допомагає учням краще розуміти нюанси цільової мови та вільніше висловлюватись.

Крім того, метод навчання впливає на те, як викладаються граматики та структура мови. Деякі підходи покладаються на явне навчання правилам граматики, тоді як інші віддають перевагу неявному навчанню через спілкування та практику. Це впливає на те, наскільки добре учні можуть розуміти та застосовувати граматичні структури у своєму спілкуванні.

На вивчений словниковий запас і використовувані фрази також впливає методологія. Спеціалізовані підходи до навчання можуть зосереджуватися на галузевій лексиці або загальних виразах, що впливає на широту та глибину набутого словникового запасу.

Крім того, методи навчання можуть спрямовувати розвиток комунікативних навичок. Деякі наголошують на вмінні ефективно спілкуватися іноземною мовою, тоді як інші більше зосереджуються на розумінні письмових текстів або аналізі літературних творів.

На додаток до лінгвістичних аспектів, методологія також може сформувати культурне розуміння та чутливість учнів шляхом інтеграції або нехтування культурними контекстами та соціальними нормами в класі.

Загалом, вибір методу навчання має вирішальне значення для розвитку навичок іноземної мови. Тому його слід ретельно адаптувати до індивідуальних цілей навчання та потреб учня, щоб забезпечити ефективне та всебічне оволодіння іноземною мовою.

1.3 Методично-дидактичні принципи

Вивчення іноземних мов з кожним роком набуває все більшого значення у нашому глобалізованому світі. Тому ще під час навчання у школі цьому необхідно приділяти максимум уваги. Адже, це сприяє розширенню кругозору, допомагає пізнавати іншу культуру та переймати європейські цінності із самого дитинства.

Саме цим обумовлено постійний розвиток та покращення підходів до навчання іноземних мов. Таким чином, відбувся поступовий перехід від глобальних та жорстких концепцій навчання до так званих методично-дидактичних принципів, які слугують своєрідним орієнтиром для вчителя.

Поняття методично-дидактичних принципів означає сукупність чітких рекомендацій щодо досягнення цілей навчання. Ці рекомендації є міцною опорою для викладачів і регулюють різні аспекти дидактичного процесу, виокремлюють сучасні тенденції навчання та окреслюють умови досягнення успіхів. [Ничкало 2000, с. 20]

Методично-дидактичні принципи у вивченні та викладанні мови є основоположними орієнтирами та підходами, які формують весь освітній процес. Ці принципи складають основу для ефективного викладання іноземних мов.

Центральним управлінням шкільної системи за кордоном (die Zentralstelle für das Auslandsschulwesen) було в 2009 році розроблено та визначено план «Deutsch als Fremdsprache», який включає у себе рекомендації щодо принципів навчання іноземних мов. Основними принципами, які були там зазначені є:

- Спрямованість на дію (Handlungsorientierung);
- Орієнтація на мовленнєву компетенцію (Kompetenzorientierung);
- Орієнтація на учнів (Lernerorientierung);
- Активізація учнів (Lerneraktivierung)

- Орієнтація на інтерактивність (Interaktionsorientierung);
- Сприяння автономному навчанню (Förderung von autonomem Lernen);
- Міжкультурна спрямованість (interkulturelle Orientierung);
- Спрямованість на багатомовність (Mehrsprachigkeitsorientierung);
- Орієнтація на завдання (Aufgabenorientierung). [Ende 2013, с. 18]

Варто зазначити, що ці принципи у вивченні та викладанні мови мають вирішальне значення для забезпечення ефективного та цілеспрямованого навчання. Вони допомагають вчителям структурувати уроки та дають учням чіткі вказівки щодо того, як розвивати свої мовні навички.

Спрямованість на дію (Handlungsorientierung)

Принцип спрямування на дію під час навчання іноземних мов є так званим контртерміном до навчання орієнтованого на вчителя, яке відводило учням виключно рецептивну роль. Цей принцип увійшов у педагогічну практику і вважається провідним для прагматичних кроків для підвищення «культури навчання». [Sander 2009, с. 1]

Цей принцип передбачає активну взаємодію учнів із іноземною мовою на уроці та сприяє активному використанню мови. Таким чином учні розвивають комунікативну компетенцію, яка є ключовою навчальною метою.

Таким чином, увага зосереджена на конкретних комунікативних ситуаціях та автентичних матеріалах, що заохочує учнів лінгвістично діяти під час занять.

Орієнтація на мовленнєву компетенцію (Kompetenzorientierung)

Компетенцією, як правило, вважаються передумови, які необхідні для успішного та належного вирішення вимог у певних ситуаціях і застосування цих рішень на практиці. [Frank 2013, с. 34]

Орієнтація на компетенції під час навчання іноземних мов також передбачає перевірку того, чи вдалося учням досягти цільових компетенцій наприкінці певного періоду часу і в якій мірі.

Орієнтація на учнів (Lernerorientierung)

Цей методично-дидактичний принцип передбачає навчання з урахуванням інтересів, індивідуальностей та потреб учнів. Це означає, що під час навчання матеріал має підбиратися з орієнтацією на конкретну групу учнів, а також всі ці деталі необхідно враховувати при виборі форм роботи. [Кіршова 2021, с. 18]

Активізація учнів (Lerneraktivierung)

Принцип активізації учнів передбачає їхню активну залученість у навчання. Таким чином, вчитель займає більш пасивну роль на занятті і дає змогу учням активно використовувати свої попередні знання, ставити питання і робити власні висновки. Викладач має виключно підбирати матеріал, давати відповіді на запитання та пояснювати більш складні для розуміння теми.

Активні учні працюють більш мотивовано та зосереджено у відповідних контекстах завдань. Вони розвивають більше усвідомлення того, що вони вміють і яким чином вони вивчають мову.

Орієнтація на інтерактивність (Interaktionsorientierung)

Цей принцип передбачає використання завдань, які будуть побуджувати учнів працювати, кооперуючи один з одним. Таким чином вони вчаться розуміти своїх колег та правильно доносити свої думки та ідеї.

Завдання повинні бути розроблені таким чином, щоб учні мали взаємодіяти один з одним, наприклад, у формі рольових ігор, через використання різних соціальних форм або через завдання, де необхідно домовитися про щось, переконати когось або повідомити про щось. [Кіршова 2021, с. 19]

Сприяння автономному навчанню (Förderung von autonomem Lernen)

За умови сприяння автономії в учнів формується свідоме та рефлексивне ставлення до навчання. Згодом, вони будуть в змозі адаптувати його до своїх власних потреб. Завдання, які вчитель підбирає до уроку,

мають із самого початку надавати змогу використовувати вже здобуті знання та формувати підґрунтя для подальшого вивчення інших іноземних мов.

Міжкультурна спрямованість (interkulturelle Orientierung)

Цей методично-дидактичний принцип підкреслює важливість розуміння та роботи з культурними відмінностями та схожістю. Міжкультурна спрямованість під час занять сприяє зіставленню власної культури з культурою, мова якої вивчається. Це допомагає учням розпізнавати культурні відмінності та схожість і глибше розуміти обидві культури.

У найкращому випадку учні отримують знання та пізнають комунікативні стратегії, за допомогою яких вони можуть орієнтуватися в реальності життя в іншомовному середовищі.

Спрямованість на багатомовність (Mehrsprachigkeitsorientierung)

Для застосування цього принципу вчителю необхідно бути ознайомленим із попереднім досвідом вивчення іноземних мов своїх учнів. Цей досвід є неоціненним, адже таким чином учні будуть легше сприймати нові конструкції або швидше здогадуватися про значення нових для них слів.

Застосування цього принципу буде максимально ефективним, якщо учні вже мають навички рефлексії власних знань та автономії під час навчання.

Орієнтація на завдання (Aufgabenorientierung)

Принцип орієнтації на завдання має пряме відношення до орієнтації на дію. Таким чином перед учнями мають поставати такі завдання, які мають прагматичну мету. В контексті цього методично-дидактичного принципу якість завдань напрям визначає якість результату. Завдання мають сприяти взаємній комунікації та кооперації і те, на чому учні будуть зосереджені на удачі чи невдачі.

Отже, методично-дидактичні принципи у вивченні мови є важливими, оскільки вони роблять навчальний процес ефективним, підвищують мотивацію учнів, враховують індивідуальні потреби та сприяють розумінню

та застосуванню іноземної мови. Використовуючи їх, слід звертати увагу на актуальність, варіативність, своєчасність, оцінку та гнучкість для забезпечення успішного навчання.

1.4 Багатомовність як методично-дидактичний принцип

Система освіти піддається постійним змінам та реформам, що обумовлюється прагненням до модернізації задля того, аби задовольнити потреби споживачів, тобто учнів. Зважаючи на те, що Україна обрала вектор розвитку у напрямку Європейського Союзу, цілком очевидно, що освітній сектор також має орієнтуватись на європейські цінності, серед яких має місце вільне спілкування та взаємодія різних народів.

Варто також зазначити, що Україна – це поліетнічна держава. Українці безумовно становлять національну більшість, але на території нашої країни також проживає досить велика кількість інших етносів.

Тож входження та інтеграція України до європейської спільноти обумовлює актуальність та потребу у багатомовній освіті. Отже, впровадження елементів багатомовності на уроках з іноземної мови є цілком аргументованим.

На перший погляд, застосування цього принципу задля вивчення іноземної мови може здатись нелогічним та інколи дійсно піддається критиці. Адже, вважається, що учні, вивчаючи іноземну мову, мають бути зосереджені виключно на ній. Тобто, як вчитель, так і учні мають сприймати мову, що вивчається, яка єдиною допустимою мовою для спілкування під час занять. Але не варто забувати, що принцип багатомовності забезпечує більш різноманітне, міжкультурне та когнітивно вимогливе вивчення мови та відкриває численні особисті та професійні можливості для учнів.

Попередній досвід вивчення іноземних мов, а також знання рідної мови забезпечують більш глибоке розуміння мовних процесів та пришвидшують процес вивчення кожної наступної мови загалом.

Під час застосування принципу багатомовності на уроках з вивчення іноземних мов учні мають змогу використовувати свій так званий «мовний репертуар» у повному обсязі для досягнення мовленнєвої діяльності. Таке застосування усіх навичок багатомовності учнів має назву «Translanguaging».

[Maahs 2016, с. 263]

Вивчення та розвиток мовних навичок виключно у цільовій мові, тобто у тій, яка вивчається, не враховує того факту, що мовний потенціал не складається з окремих мовних одиниць. Таким чином відбувається відокремлення тої багатомовної реальності, через яку учні інтерпретують світ та виконують багатомовні дії. Багатомовні навички слід розуміти насамперед як ресурси, які є основою для подальшого навчання та дій. [Busch 2006, с. 7]

Концепція одномовності людей і націй як чогось звичного та нормального була рішуче відкинута Інгрід Гоголін ще три десятиліття тому: вона протиставляла панівну одномовність в дидактиці реальності багатомовної школи. [Gogolin 2008]

Важливою передумовою успішного та продуктивного застосування методично-дидактичного принципу багатомовності є вільне володіння та позитивне ставлення до рідної мови. Адже саме так звана перша мова має велике значення для розвитку особистості. Вона є стрижнем комунікації в сім'ї, адже саме з цією мовою пов'язані найбільш визначні події у житті людини. Міжнародні дослідження підтверджують, що позитивна ідентифікація з культурою та мовою походження є вагомою передумовою успішної шкільної адаптації.

І хоча сім'я відіграє досить велику роль, все ж таки важливим моментом є те, яким чином принцип багатомовності інтегрується у навчання. [Göbel 2017, с. 226]. Чим більше вчитель бере до уваги рідну мову учнів, тим більше вони оцінюють важливість цієї мови або ж мов. [Rück 2009, с. 23]

По суті, багатомовність є великим скарбом і важливим ресурсом для участі у глобалізованому світі. Це сприяє формуванню особистості, а також є інструментом підтримки батьків у передачі сімейної мови та сімейної культури. На рівні навчання зростання у багатомовному середовищі призводить до того, що учні досягають вищого рівня метамовного усвідомлення. Це вигідно, наприклад, для вивчення додаткових іноземних мов.

На сьогоднішній день немає жодних ризиків для просування багатомовної освіти. Адже, немає жодного наукового обґрунтування так званого міфу про «подвійну напівмовність», тобто припущення про те, що діти, які зростають у багатомовному середовищі, вивчають мови лише опосередковано. Тобто, половину основної мови та половину другої мови. Однак учні дійсно можуть розвивати інші компетенції у різних мовах. Це залежить від контексту використання та засвоєння мови. [Wiese 2011, с. 76]

Тіль Вьорфель, керівник проекту в Інституті розвитку мови Меркатора та німецької як другої мови в Кельнському університеті, у своєму інтерв'ю зазначає, що механізми засвоєння мови на початковому етапі для всіх мов однакові. Важливу роль натомість відіграють індивідуальні когнітивні вимоги, час і контекст, у якому мова набувається, тобто, чи вивчає дитина німецьку як другу мову в Німеччині, де вона є домінуючою мовою навколишнього середовища, чи це німецька як іноземна мова за межами країни з перспективою іноземної мови.

Що стосується різних мовних пар, існують відмінності оволодіння іноземною мовою. Це може полегшити опанування типологічно подібних мов. Такі мови, як німецька чи польська, наприклад, мають флективну структуру мови. Це означає, що корінь слова змінено. Інші мови, наприклад турецька, мають аглютинуючу структуру речення, в якій афікси або суфікси приєднуються до кореня слова. [Kuhn 2022]

Спрямованість на багатомовність як методично-дидактичний принцип – це педагогічний підхід, який зосереджується на різноманітності

мов і здібностях учнів. Він має на меті не лише викладання однієї цільової мови, але також визнає та цінує наявні мовні навички учнів їхніми рідними мовами та іншими мовами, які вони вивчили.

Цей принцип сприяє визнанню та цінуванню культурного розмаїття та мовної компетентності. Існуючі мовні ресурси розглядаються як збагачення та інтегровані в процес навчання. Це дозволяє учням застосовувати та розвивати свої мовні навички в різних контекстах.

Багатомовна орієнтація підкреслює комунікативну компетентність у кількох мовах, роблячи учнів більш гнучкими та краще підготовленими до спілкування в глобалізованому світі. Це також сприяє розумінню культурних відмінностей і міжкультурному обміну.

У практичній реалізації багатомовна орієнтація включає різні навчальні та навчальні матеріали, а також автентичні тексти та медіа різними мовами. Цей метод створює інклюзивне навчальне середовище, в якому враховується індивідуальне мовне походження учнів і підтримується весь їхній мовний діапазон.

Дискусія про шкільну освіту на основі багатомовності стосується питання про те, як слід розглядати, організовувати та проектувати викладання іноземної мови з дидактичної та методологічної точки зору, щоб учнів можна було навчити стати багатомовними людьми. [Méron-Minuth 2013, с. 3]

Отже, варто розглянути, яким чином принцип багатомовності можна використовувати та просувати на заняттях з іноземної мови, зокрема на уроках з німецької мови, і яким чином це організувати, аби отримати з цього найбільшу користь.

1.5 Принцип багатомовності як засіб опори на уроках німецької мови

Вивчення іноземної мови завжди викликає інтерес і захоплення, але також може стати викликом для багатьох учнів. Наполегливість, відданість та правильний підхід до навчання грають ключову роль у досягненні успіху на уроках іноземної мови. У цьому контексті варто звернути увагу на один з важливих методичних принципів – принцип багатомовності.

Цей принцип спрямований на створення сприятливого середовища для навчання, де вивчення іноземної мови поєднується з використанням рідної мови учнів та інших іноземних мов. Він відкриває нові можливості для збагачення лінгвістичних навичок, підвищує мотивацію та сприяє глибшому розумінню мови та культури.

Отже, необхідно розглянути, як принцип багатомовності може стати ефективним засобом опори на уроках німецької мови, сприяючи успішному вивченню цієї захопливої мови.

Останніми роками багатомовність все більше привертає увагу в освітній політиці, дидактиці іноземних мов та дослідженнях у сфері викладання мов. У рамках своєї мовної політики Європейський Союз виділяє багатомовність своїх громадян як важливу мету, до якої слід прагнути. Вважається нормою, щоб кожен європейський громадянин протягом усього життя оволодів принаймні двома іншими сучасними мовами на додаток до своєї рідної мови та усвідомив переваги знання мов та міжкультурного досвіду.

Вчений В. Віатер визначає основну мету багатомовної дидактики як сприяння багатомовності шляхом розробки міжмовних концепцій для оптимізації та ефективного вивчення іноземних мов і відчуття багатства мов і культур. Тому ефективні дії вчителя, які відповідають оптимальній підтримці учнів, є дуже важливими. [Wiater 2007, с. 60]

Просування принципу багатомовності являє собою величезний потенціал: з одного боку, багатомовні навички сприяють розвитку особистості та ідентичності всіх студентів у мультикультурному та багатомовному суспільстві. З іншого боку, існують економічні можливості на транснаціональному ринку праці, коли люди знають декілька мов. [Meyer 2008, с. 9]

Особливості багатомовного навчання конкретизуються в методичних принципах: комунікативної спрямованості, врахування особливостей рідної мови, принципі взаємопов'язаного навчання всіх видів мовленнєвої діяльності, принципі функціональності, усного випередження, апроксимації, а також низці інших принципів, які формулюються згідно з обраним підходом до навчання. [Baker 2013, с. 416]

Українська дослідниця Н. Пашківська підкреслювала важливість та необхідність використання методу порівняння при застосуванні принципу багатомовності. Порівняння сприяє виділенню характерних ознак кожного об'єкта та закріпленню знань учнів, оскільки під час порівняння відбувається повторення вже отриманих знань і їх впровадження у нові контексти. Коректне використання методу порівняння сприяє формуванню учнів навичок активного мислення, швидкого вибору правильної граматичної форми та стійкого засвоєння навчального матеріалу.

Але ефективне використання методу порівняння стає можливим лише тоді, коли учні мають стійке розуміння основ рідної мови. Недостатнє знання рідної мови та недостатня впевненість у мовних навичках можуть призвести до сплутування мовних форм рідної та виучуваної мов. Дослідниця підкреслювала, що метод порівняння важливо використовувати не лише тоді, коли навчальний матеріал відрізняється в обох мовах і спрямований на свідоме визначення спільних і відмінних аспектів, але і в тих випадках, коли мовні факти повністю співпадають.

Необхідною умовою для вивчення іноземних мов є бажання вивчити їх з будь-якої причини, щоб мати змогу вільно ними спілкуватися. Викладачі,

які хочуть використовувати та популяризувати багатомовні ресурси для своїх учнів, повинні враховувати, що навички володіння різними мовами змінюються з часом і через різні потреби та обставини. Мови разом утворюють комунікативну компетенцію, якій сприяють усі мовні знання та мовний досвід і в якій мови пов'язані та взаємодіють одна з одною.

Потрібно використовувати знання учнів як щодо вивчення мови, так і щодо мовних явищ. Методи, які сприяють багатомовності, повинні бути пов'язані зі змістом навчання.

Оскільки вчитель не знає всіх мов, він має бути більше радником, ніж учителем, що знає все. Авторитарна роль учителя — це скоріше поняття, яке належить історії, і використання принципу багатомовності є гарним прикладом того, як це проявляється на практиці. Вчитель має, так би мовити, вірити в те, що учні говорять правду. Таким чином діти беруть на себе відповідальність за своє навчання і, таким чином, розвивають свою здатність вчитися самостійно. Учитель, зі свого боку, надає теоретичні знання про те, як пов'язані між собою мови, які існують моделі словотворення та запозичень, словом, знання, які можуть пов'язувати мовні навички учнів.

Принцип багатомовності на уроках німецької мови можна реалізувати різними способами, що дозволять учням ефективніше вивчати мову та розвивати мовну компетентність:

Використання рідної мови для пояснень і роз'яснень: Вчителі можуть використовувати рідну мову для пояснення складних концепцій та правил граматики німецької мови. Це допомагає учням краще розуміти матеріал та швидше засвоювати його.

Порівняльний аналіз між рідною та цільовою мовою: Учні можуть порівнювати структури фраз, граматичні правила, а також лексику між своєю рідною мовою та німецькою. Це допомагає їм зрозуміти схожість і відмінності між мовами і використовувати це для поліпшення навичок у німецькій мові.

Контекстуальний переклад: Учні можуть вивчати нову лексику та фрази, перекладаючи їх зі своєї рідної мови на німецьку у певному контексті. Це допомагає засвоювати слова та вирази в їхньому природному середовищі вживання.

Рольові ігри та ситуаційні завдання: Вчителі можуть створювати ситуації, в яких учні повинні спілкуватися німецькою мовою. Під час таких ігор учні можуть використовувати рідну мову для уточнень або пояснень, але головною мовою взаємодії буде німецька.

Спільні проекти та дослідження: Учні можуть працювати над спільними проектами або дослідженнями, які стосуються німецької мови та культури, а також їхньої рідної мови. Це допомагає їм використовувати обидві мови у практичних ситуаціях.

Інтерактивне навчання: Вчителі можуть використовувати сучасні інтерактивні засоби, такі як мультимедійні презентації або онлайн-ресурси, щоб створити навчальне середовище, де учні можуть взаємодіяти із мовним матеріалом обома мовами.

Реалізація принципу багатомовності на уроках німецької мови створює сприятливу атмосферу для навчання та допомагає учням краще розуміти та засвоювати мову, розвивати мовну свідомість та комунікативні навички.

1.6 Особливості онлайн-уроку

Освіта у наш час модернізується неймовірно швидко, адже ця система повинна завжди підлаштовуватися під сучасні реалії та потреби. На сьогодні цей перехід є досить помітним – від звичайного класичного навчання до дистанційного.

Під час такої форми здобуття освіти вагому роль відіграє, так звана, самоосвіта, тобто вміння здобувати та оцінювати потрібну інформацію, виділяючи основні моменти, вміння аналізувати мету, знаходити проблему та методи її вирішення, широке застосування критичного мислення та аналізу. Багато країн світу підкреслюють важливість особистісно орієнтованої освіти, в якій учень є центральною фігурою навчального процесу [Прилипко 2013, с. 1]

Парадоксальним є те, що цей інноваційний метод навчання важко інтегрувати у традиційну українську школу, коли заняття відбуваються очно, у класі. Такий тип здобуття освіти називається «закритий», на сьогодні він вважається класичним варіантом, під час якого поведінка учня є чітко контрольованою, як у просторі, так само і у часі. Адже весь процес організації навчального процесу відводиться вчителю та є орієнтованим на формування знань, умінь та навичок. Тож у сучасних реаліях доцільною є інтеграція інноваційних «відкритих систем навчання», тобто протилежних за змістом. Дистанційна освіта є яскравим прикладом функціонування такої системи [Бисага 2011, с. 83]

Під час дистанційної форми здобуття знань важливу роль відіграє правильна організація навчального процесу. Для підвищення ефективності засвоєння інформації, а також із метою урізноманітнення занять, доцільним є використання інноваційних допоміжних інтернет-ресурсів, котрій на сьогодні є велика кількість. Тож перед вчителем постає завдання правильного відбору таких веб-інструментів. [Фідкевич 2023, с. 53]

А. Лотоцька та О. Пасічник серед критеріїв відбору мультимедійних ресурсів виділяють у першу чергу відповідність методичним цілям. Тобто, вчитель має проаналізувати, наскільки конкретний сайт дозволяє досягти очікуваних результатів за умови дистанційного навчання. Крім того, під час формування інструментарію необхідно враховувати його універсальність, щоб не обтяжувати школярів великою кількістю різних посилань.

Важливим аспектом відбору ресурсу також є зрозумілість інтерфейсу для вчителя та учнів. До того ж, такі сайти повинні бути доступними для користування ними за допомогою будь-якого мультимедійного пристрою, та, крім того, не мають потребувати реєстрацію. Адже необхідно мінімізувати кількість персональних даних, що мають бути наданими під час використання цих програм.

Щодо основних форм онлайн-комунікації, А. Лотоцька та О. Пасічник виділяють відеоконференцію. Проведення занять у такому форматі є досить зручним, адже воно відбувається у реальному часі, тобто залишається максимально наближеним до реальних уроків. Вчитель має змогу підтримувати зоровий контакт із учнями, а також використовувати наочний матеріал.

Форум є одним із найпоширеніших видів спілкування під дистанційного навчання, адже кожний форум присвячений окремій темі або проблемі. Завдання модератора – створити обговорення та стимулювати цей процес додатковими питаннями або повідомленнями. За умови використання форумів, учасники мають можливість прикріплювати файли різних розмірів. Такий спосіб часто використовується під час групових завдань, щоб кожна команда мала можливість вести обговорення в окремому просторі.

Схожими за метою є також чати, адже вони можуть бути різних видів – текстові, голосові та відеочати. На сьогодні, такі мережі, як Telegram, WhatsApp або Viber називаються месенджерами та об'єднують у собі усі види чатів в одному додатку, що є досить зручною альтернативою.

Багато вчителів позитивно ставляться для блогів, у котрих одна людина може розміщувати публікацію, а усі інші, так названі, читачі мають її оцінити або прокоментувати. Такий формат активно використовується вчителями іноземних мов, адже висловлюючи свою думку щодо тієї чи іншої публікації, учні формують та розвивають не лише критичне мислення, а й мовленнєві навички.

Класичний методом підтримання спілкування між учнями та вчителем залишається електронна пошта. Цей стандартний інтернет-сервіс дозволяє передавати повідомлення у текстовому, графічному, звуковому та відеоформаті.

Ще один спосіб, що слугує для поточного контролю знань в умовах дистанційного навчання є анкетування. Вагомою перевагою використання саме цього інструменту є його варіативність. Адже питання можуть бути сформульовані будь-яким чином та перевірені автоматично. Так не тільки вчитель буде оцінювати знання учня, а й він проведе певну самооцінку знань, дивлячись на досягнуті результати. Крім того, анкетування може широко застосовуватися із метою ознайомлення із думкою учнів, що дуже важливо для побудування подальшого навчального процесу.

Окрім наданих варіантів дозволяється спілкування у соціальних мережах та використання служб обміну миттєвими повідомленнями та мобільних застосунків [Лотоцька 2020, с. 31]

Таким чином, під поняттям «інноваційне навчання» мається на увазі процес, що сприяє оновленню навчальної системи та активізує учнів під час занять. Освоєння новітніх методів навчання допомагає встановити між вчителем та учнем партнерські відносини, а це у свою чергу позитивно впливає безпосередньо на процес навчання. [Бойко 2020]

Отже, провівши детальний аналіз теоретичних аспектів багатомовності як методично-дидактичного принципу можна зробити висновок, що він визнається важливим і ефективним підходом у мовній освіті. Просування цього принципу на уроках з німецької мови дозволяє учням використовувати різні мовні ресурси для розширення словникового запасу, розвитку граматичних навичок і розуміння культурних аспектів мови. Варто також зазначити, що принцип багатомовності підтримує індивідуальний підхід до навчання, оскільки дозволяє вчителям та учням адаптувати навчання до індивідуальних потреб та рівня знань.

РОЗДІЛ 2. СТРАТЕГІЇ СПРИЯННЯ БАГАТОМОВНОСТІ НА УРОКАХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

2.1. Аналіз автентичних підручників Запорізької гімназії №46 у контексті принципу багатомовності

Мова – це жива система, яка постійно еволюціонує та відображає культурні, соціальні та історичні виміри суспільства. У навчанні іноземних мов, таких як німецька, важливо створити умови для максимальної імерсії у мовне середовище та відчуття живого спілкування.

Саме комунікативний підхід до вивчення іноземної мови вважається провідним у сучасній концепції навчання, тобто уміння спілкуватися із носіями мови, що вивчається. За визначенням О. Бігун вивчення іноземної мови включає в себе такі прикладні компоненти комунікативної компетенції, як:

- читати те, що написано;
- розуміти на слух те, що говориться в звичному темпі;
- говорити і писати так, щоб розуміли носії мови.

[Бігун 2019, с. 24]

Оволодіти таким рівнем німецької мови, не перебуваючи у німецькомовній країні, тобто, не знаходячись у відповідному мовному середовищі на постійній основі, досить важко. Саме тому постає гостра необхідність створення таких умов штучно, а саме, завдяки правильному підбору навчальних матеріалів.

Саме використання автентичних матеріалів, створення реальних та уявних ситуацій спілкування на практичних заняттях з німецької мови

допоможуть учням набути комунікативних навичок високого рівня та нададуть глибокі знання культури носіїв німецької мови.

Автентичні матеріали та методи можуть зробити уроки німецької мови більш привабливими та цікавими, а отже також мати позитивний вплив на кількість бажаючих її вивчати. Використовуючи автентичні матеріали та методи, учням можна показати, що німецька мова також має корисну цінність поза школою або університетом.

За допомогою автентичних матеріалів і методів можна також краще враховувати інтереси та потреби учнів. Якщо уроки німецької мови приносять задоволення і вивчаючи бачитимуть корисність цієї мови поза навчальними закладами, це може покращити мотивацію, а отже, і результати навчання. [Mutanen 2015, с. 8]

Використання автентичних матеріалів на уроках німецької мови має важливу роль у навчанні та має низку переваг:

1. Сприяння комунікативному навчанню.

Автентичні матеріали дозволяють учням зануритися в реальні ситуації комунікації, такі, як читання газет, перегляд відеороликів, слухання аудіозаписів, а також спілкування з носіями мови. Це сприяє розвитку практичних навичок у використанні мови в реальних ситуаціях.

2. Збагачення словникового запасу.

Автентичні матеріали містять актуальну лексику, ідіоми, аргонавтику та фразеологізми, які використовуються в повсякденному спілкуванні. Вони допомагають учням поповнити свій словниковий запас та навчитися використовувати слова і вирази у правильному контексті.

3. Поширення культурного розуміння.

Автентичні матеріали розкривають учням автентичний культурний контекст німецькомовних країн. Вони допомагають учням краще розуміти традиції, звичаї, історію та сучасну культуру цих країн.

4. Розвиток навичок слухання і читання.

Автентичні аудіо- та текстові матеріали допомагають учням розвивати навички слухання та читання, а також розуміння автентичних текстів, які можуть бути складнішими і багатозначними.

5. Сприяння мотивації.

Робота з автентичними матеріалами може бути більш захопливою та мотивуючою для учнів, оскільки вони бачать, що вони вивчають мову для реального спілкування та розуміння світу.

6. Розвиток навичок мовлення.

Використання автентичних відео та аудіозаписів може покращити навички мовлення учнів, оскільки вони намагаються повторювати вимову та інтонацію носіїв мови.

7. Підвищення рівня відповідності мовного рівня.

Робота з автентичними матеріалами допомагає учням досягнути більш високого рівня відповідності мовного рівня та структур мови.

Узагальнюючи, використання автентичних матеріалів на уроках німецької мови сприяє інтенсивному та ефективному навчанню, допомагає учням набути практичних навичок та розширити знання про культуру німецькомовних країн.

Зважаючи на всі переваги, які описані вище, для аналізу автентичних підручників у контексті методично-дидактичного принципу багатомовності було обрано автентичні підручники з німецької мови, що затверджені на 2023-2024 н.р. у Запорізькій гімназії №46, а саме:

- Paul, Lisa & Co (Starter)
- Paul, Lisa & Co (A1.1)
- Paul, Lisa & Co (A1.2)
- Prima Plus (A1.1)
- Prima Plus (A1.2)
- Prima Plus (A2.1)
- Prima Plus (A2.2)

- Ausblick 1
- Ausblick 2

2.1.1 Принцип просування багатомовності у підручниках серії «Paul, Lisa & Co»

Підручники для молодшої школи **«Paul, Lisa & Co»** від видавництва Hueber – це сучасна серія підручників для вивчення німецької мови природнім шляхом та в ігровій формі.

«Paul, Lisa & Co» супроводжують дітей до рівня A1 у трьох томах. Початковий том (Starter) пропонує дітям без попередніх знань легкий вступ до вивчення німецької мови без чіткого навчання граматики. Перший підручник цієї серії є так званим нульовим рівнем і також слугує підготовчим етапом для вивчення німецької мови на рівні A1.

Другий та третій підручники серії ведуть до мовного рівня A1 (A1.1 та A1.2) із викладанням граматики, який є зручним та орієнтованим на молодшу аудиторію. Численні ігрові вправи у вільному форматі в підручнику приносять задоволення та різноманітність і підтримують цілісні та орієнтовані на дії уроки.

Щодо просування принципу багатомовності конкретно у цій серії підручників, то на всіх трьох рівнях (Starter, A1.1 та A1.2) цьому принципу приділяється досить мало уваги. Після аналізу цього підручника було виявлено лише один тип таких вправ (див. Рисунок 2.1).

У вправі 3, що зображена на рисунку 2.1, дітям надається ситуативний малюнок, до якого пропонується прослухати аудіо та прочитати разом із диктором, а потім самостійно відтворити невеликий діалог. Пункти а та б виконують роль підготовки до наступного. Саме в пункті с просувається принцип багатомовності. Адже, учні мають зробити свої припущення стосовно того, чого хоче герой і зробити вони це мають своєю рідною мовою.

Тобто, учні формулюватимуть свої думки українською мовою. Також, за умови наявності в класі учнів, що є представниками інших національностей або меншин, ідеї можуть пролунати кількома мовами.

Рисунок 2.1

Принцип багатомовності у підручнику «Paul, Lisa & Co»

1>6 **3 a** Hör zu und lies mit.

1>7 **b** Hör zu und sprich nach.

AB>4

c Was möchte Oskar? Was glaubst du? Sprich in deiner Sprache.

Такий тип вправ є досить ефективним для початкової школи та саме на цьому рівні вивчення німецької мови, адже учні відчуватимуть себе більш вільно та комфортно, висловлюючи свої думки рідною мовою. Їхню зацікавленість та вмотивованість також стимулюватиме той факт, що вони на уроці з німецької мови можуть почути іншу, ймовірно, незнайому для них мову.

Отже, хоча принцип багатомовності у цьому підручнику майже не просувається, це може бути аргументовано тим, що саме учням молодшої школи це може ускладнити процес навчання. Адже надмірне використання подібних вправ може відволікати учнів від головної мови уроку, а саме від вивчення цільової мови – німецької. Крім того, у якомусь сенсі, це може призвести до плутанини, бо учні початкових класів ще не мають стабільний рівень володіння своєю рідною мовою.

На мою думку, принцип просування багатомовності у цій серії підручників представлений гармонійно і не обтяжує дітей, адже вправи такого типу представлені у цілком помірній кількості.

2.1.2 Принцип просування багатомовності у підручниках серії «Prima Plus»

Підручники серії «**Prima Plus**» від видавництва Cornelsen – це сучасна серія підручників для підлітків, тобто для середньої школи. Ця серія представлена у 5 томах від рівня А1 до В1. У Запорізькій гімназії №46 для навчання було обрано перші 4 підручники – А1.1, А1.2, А2.1 та А2.2 для 5, 6, 7, та 8 класів відповідно.

«Prima Plus» особливо вирізняються своєю актуальністю та релевантністю, адже охоплюють теми, які цікавлять саме цю вікову групу та стимулюють у них бажання вчитися. Актуальні теми та тексти передають сучасний образ німецькомовних країн і формують міжкультурну компетентність учнів.

Під час дослідження у першому робочому зошиті рівня А1.1 було знайдено одну вправу, яка просуває принцип багатомовності (див. Рисунок 2.2).

Рисунок 2.2

Принцип багатомовності у робочому зошиті «Prima Plus А1.1»

2 Hören üben

88 **a** Was kosten die Sachen? Hör zu und schreib.

1. _____ 2. _____ 3. _____ 4. _____ 5. _____

89 **b** Englische Wörter im Deutschen – Hör zu und markiere die betonte Silbe.
 der Computer – der Comic – das Tablet – das T-Shirt – das Internet – surfen – chatten –
 das Smartphone – das Handy – der Laptop

c Hör noch einmal und sprich nach.

Вправа 2 більше орієнтована на тренування фонетики та вимови, але у пункті b можна прослідкувати імпліцитне введення принципу багатомовності, адже учням пропонується подивитись на слова німецької мови, які походять з англійської. Таким чином учні можуть задіяти свої попередні знання мов і вчитель також може дати додаткове завдання для обговорення на пошук подібних слів у рідній мові учнів. Доцільно було б також представити свої результати у класі.

Саме у підручнику та робочому зошиті цього рівня принцип багатомовності майже не просувається. Хоча, на мою думку, це було б доцільно, адже учні 5 класу мають більш сформований рівень володіння як своєю рідною, так і іншими іноземними мовами і могли б із задоволенням та більш вправно виконувати подібні завдання, аніж учні молодшої школи.

В такому випадку, вчитель самостійно, за бажанням, може добирати вправи такого плану та інколи вводити їх у заняття, обдуманно та орієнтуючись на потреби конкретної групи учнів.

У робочому зошиті на рівень A1.2 було виявлено наступну вправу на просування багатомовності (див. Рисунок 2.3):

Рисунок 2.3

Принцип багатомовності у робочому зошиті «Prima Plus A1.2»

d Englisch und Deutsch – Was passt zusammen?

table	book	computer	garden	mouse
bed	poster	music	cd	house
lamp				dvd

der Tisch	der Computer	der Garten	das Bett
die Lampe	das Buch	die Maus	die CD
die DVD	die Musik	das Poster	das Haus

garden – der Garten

У пункті d учням надаються дві таблички – одна зі словами англійської мови, інша – німецької. Таким чином, їм необхідно знайти пари, що будуть відповідниками. Враховуючи, що учні 6 класу мають досить непогані попередні знання з англійської мови, така вправа буде досить ефективною, особливо, якщо її організувати у змагальній манері. Звичайно, що таку

вправу можна розширити, запропонувавши також пригадати відповідники із інших мов, якими учні володіють.

Отже, у підручниках «Prima Plus» на рівні A1 представлена невелика кількість вправ, що орієнтовані на багатомовність, натомість ці вправи пропонуються учням із достатніми попередніми знаннями інших мов, тому є більш ефективними.

У робочому зошиті «Prima Plus» рівня A2.1 було представлено більш цікавий варіант вправи на просування багатомовності, а саме аналіз швейцарського діалекту. У цій вправі учням, подібно до тої, що була описана вище, пропонується знайти відповідники між швейцарськими діалектизмами та словами німецької літературної мови (див. Рисунок 2.4).

Рисунок 2.4

Принцип багатомовності у робочому зошиті «Prima Plus A2.1»

Meine Ecke
Deutsche Wörter – Schweizer Wörter
a Welche Wörter passen vielleicht zusammen?

<ol style="list-style-type: none"> 1. chrampfe 2. Tescht 3. Auf Wiederluege 4. Töff 5. Das fägt. 6. Müesli 7. Büsi 	<ol style="list-style-type: none"> a) Katze b) Das macht Spaß. c) Test d) Müsli e) hart arbeiten f) Motorrad g) Auf Wiedersehen
---	--

12 b Hör die Dialoge und kontrolliere.

Така вправа допоможе вчителю розкрити таке явище як діалект в цілому, та пояснити учням, що знання діалектів також є по суті проявом багатомовності. Розуміння діалектизмів допоможе учням розвивати мовне розмаїття та спробувати згадати такі самі пари у своїй рідній мові.

У підручнику та робочому зошиті «Prima Plus» рівня A2.2 під час дослідження не було виявлено жодної вправи для просування принципу багатомовності на уроках. Частково це можна аргументувати більш високим рівнем вивчення, що допомагає учням глибше занурюватись саме у вивчення

цільової мови. Ймовірно, через це, автори не врахували просування даного методично-дидактичного принципу у цих підручниках.

Таким чином, вчитель самостійно може ініціювати певні проєкти, які дозволять додати у початковий процес більше різноманіття та сприятимуть орієнтації на багатомовність.

Отже, у підручниках серії «Prima Plus» принцип багатомовності просувається більш активно, ніж у «Paul, Lisa & Co», що пояснюється дорослішою віковою категорією. Варто також зазначити, що подібні справи зустрічаються з помірною періодичністю, що дозволяє вчителю гармонійно вводити їх у заняття.

2.1.3 Принцип просування багатомовності у підручниках серії «Ausblick»

Підручники серії «Ausblick» від видавництва Hueber було затверджено для вивчення мови на середньому рівні (B1+ та B2) у старшій школі, тобто у 10 та 11 класі, враховуючи, що у Запорізькій гімназії №46 практикується поглиблене вивчення німецької мови.

Серед усіх автентичних підручників, як було затверджено у гімназії, тільки цю серію не можна назвати сучасною. Адже підручник Ausblick 1 було видано у 2011 році.

Враховуючи, що цей підручник розраховано на середній рівень німецькою мови, то наданий матеріал дійсно допомагає підліткам повторити та закріпити навчальний матеріал з базового рівня, а також значно поглибити свої знання німецької мови. До того ж, у цих підручниках досить поглиблено надається підготовка до важливих мовних іспитів, що є вагомою перевагою для майбутніх абітурієнтів.

Проте, суттєвим недоліком є неактуальність тем, які пропонуються до вивчення, адже ці теми були релевантними ще 10 років тому. Безперечно, вагому роль також відіграє застарілий дизайн. Ці фактори можуть демотивувати учнів і перекласти багато відповідальності на вчителя, якому

доведеться розбавляти запропонований матеріал більш актуальними завданнями, щоб утримувати інтерес цільової аудиторії.

Під час аналізу цієї серії не було виявлено жодної вправи на просування принципу багатомовності. Підручники обох рівнів, які затверджені для вивчення, а саме B1+ та B2, не є орієнтованими на цей методично-дидактичний принцип.

Варто зазначити, що у гімназії, де вивчається рідна мова і також дві іноземні, а саме англійська на базовому та німецька на поглибленому рівнях, мінімальне просування цього методично-дидактичного принципу є бажаним. Особливо, враховуючи той факт, що ці підручники використовуються для навчання у старшій школі. Учні 10 та 11 класів мають просунуті знання рідної мови і набули до цього моменту вже досить глибокі знання двох іноземних мов. Тож, просування принципу багатомовності було б досить легко імплементувати у навчальний процес.

Нехтування цим методично-дидактичним принципом може нести певні негативні наслідки, а саме:

- **Відсутність мовного розмаїття**, адже знання про різні мовні варіанти, діалекти та мовні реалії розширює розуміння учнів та грамотність.
- **Зменшення мотивації**, адже включення інших мов і культурних аспектів у вивчення мови може стимулювати більший інтерес і мотивацію учнів.
- **Звуження комунікативних навичок**, адже без вивчення різних мовних контекстів учні можуть стати менш підготовленими до реальних ситуацій в спілкуванні з носіями мови, які можуть використовувати різні діалекти чи мовні варіанти.
- **Обмеження культурного розуміння**, адже принцип багатомовності також допомагає учням розуміти різні культурні аспекти, пов'язані з мовами. Без цього знання учні можуть

втратити можливість глибокого розуміння культури, пов'язаної з німецькою мовою.

Отже, зважаючи на негативні наслідки відсутності просування принципу багатомовності на уроках з німецької мови, було б доцільно звернути увагу на підручники, що використовуються для вивчення у старшій школі та оновити їх. Наразі необхідною задачею вчителів є просування цього принципу самостійно за допомогою додаткових матеріалів.

2.1.4 Принцип просування багатомовності в інших автентичних підручниках

На сьогоднішній день на ринку представлена досить велика кількість автентичних підручників для вивчення німецької мови від провідних видавництв – Hueber, Cornelsen, Langenscheidt та ін. Враховуючи результати попереднього аналізу підручників, які затверджено у Запорізькій гімназії №46, можна зробити висновок, що деякі з них просувають певні дидактично-методичні принципи у більшій або меншій мірі. Саме принцип багатомовності, який було взято за основу аналізу був представлений не всюди.

Так як підручники для старшої школи «Ausblick» можна назвати застарілими, варто було б звернути увагу на інші підручники, наприклад, на серію «**Schritte International neu**» від видавництва Hueber. Ця серія надає важливі мовні навички для повсякденного життя, а також висвітлює багато корисних і сучасних професійних аспектів. Таким чином можна краще підготувати майбутніх абітурієнтів до аспектів робочого життя у німецькомовному контексті.

До того ж, у цих підручниках приділяється увага принципу багатомовності. Впродовж усієї серії надаються вправи, позначені значком глобусу. Такі вправи в умовних позначках розшифровуються як «вправи для багатомовності».

Таким чином, у вправі 27 (див. Рисунок 2.5), що знаходиться у темі «Сім'я та родичі», надається таблиця для тренування багатомовності. У першій колонці представлені речення із пропусками, а у другій колонці надаються слова, які необхідно вставити, проте англійською мовою. Третя колонка залишається пустою, для того, щоб учні змогли вписати переклад своєю рідною мовою, або ж іншою мовою, якою володіють або вивчають учні. Тож, після виконання цього завдання в індивідуальний спосіб, учні можуть порівняти свої результати із колегами та доповнити таблицю декількома варіантами.

Рисунок 2.5

Принцип багатомовності у робочому зошиті «Schritte International neu A2.1»

D3 27 Ergänzen Sie und vergleichen Sie.

Deutsch	Englisch	Meine Sprache oder andere Sprachen
Die Eltern von meinen Eltern sind meine <u>Großeltern</u> .	grandparents	
Der Sohn von meiner Schwester oder meinem Bruder ist mein _____.	nephew	
Der Bruder von meiner Mutter oder meinem Vater ist mein _____.	uncle	
Der Sohn von meiner Tante und meinem Onkel ist mein _____.	cousin	

Ще одна серія автентичних підручників, на яку варто було б звернути увагу – це «**Menschen**», що також представлені видавництвом Hueber. Ці підручники зосереджені на автономії учнів, тож у них представлено чимало можливостей для подальшого самостійного навчання. Такий формат чудово підходить учням старших класів, адже вони є більш самостійними.

У «**Menschen**» використовуються будь-яка можливість активізувати індивідуальні знання та навички, наприклад, через підказки щодо вивчення чи порівняння з іншими мовами. Тож вже за концепцією підручника стає зрозуміло, що в ньому просувається принцип багатомовності.

У підручнику рівня A2.2 надається вправа, яка дуже влучно застосовує цей методично-дидактичний принцип (див. Рисунок 2.6). У вправі 7, що надається як тренування говоріння та аудіювання, учням пропонується послухати звучання декількох мов, описати їх наданими прислівниками та порівняти між собою.

Досить чудово було б, якби учні мали деякі попередні знання якихось із них, таким чином можна було б запропонувати їм повторити ці фрази або ж надати власні приклади. Крім того, учням пропонується поділитися своїми планами стосовно тих мов, які б вони хотіли вивчити у майбутньому і обґрунтувати свій вибір.

Рисунок 2.6

Принцип багатомовності у робочому зошиті «Menschen A2.2»

13 SPRECHTRAINING

7 Wie klingt Deutsch?

► 203 **a** Wie klingen die Sprachen? Was meinen Sie? Hören Sie und machen Sie Notizen. Vergleichen Sie dann.

laut | leise | weich | hart | schnell | langsam | freundlich | melodisch | schön | fremd | ...

1 Deutsch _____

2 Französisch _____

3 Russisch _____

4 Vietnamesisch _____

5 Türkisch _____

■ Deutsch klingt härter als Französisch.

▲ Ja, das finde ich auch. Und Vietnamesisch klingt sehr melodisch.

b Welche Sprachen würden Sie gern noch lernen? Warum? Erzählen Sie.

Ich würde gern noch Italienisch lernen, weil meine beste Freundin aus Italien kommt.

Отже, у багатьох сучасних автентичних підручниках з вивчення німецької мови зосереджується увага на певних методично-дидактичних принципах, зокрема і на принципі багатомовності, адже саме цей принцип має низку переваг.

Подібні навчальні матеріали піднімають важливість розуміння та володіння не лише німецькою мовою, але й укріплюють загальні навички

міжкультурної комунікації. Просування цього принципу сприяє розвитку мовних здібностей учнів, а також покликане поглибити їхнє розуміння культури, традицій і способу життя німців та німецькомовних громадян.

За результатами дослідження підручників, які використовуються у Запорізькій гімназії №46, було виявлено, що програмою затверджені автентичні підручники, які дійсно надають перевагу просуванню принципу багатомовності, зокрема у молодшій та середній школах. Щодо підручників старшої школи, то вони потребують оновлення.

2.2. Комплекс вправ для формування багатомовності на уроках німецької мови

На сьогоднішній день для вивчення іноземних мов в українських школах переважно використовуються автентичні підручники, адже вони пропонують низку переваг. Одними з найбільш популярних автентичних підручників з німецької мови вважаються підручники таких видавництв, як Hueber, Cornelsen або Klett.

Саме підручники цих провідних видавництв є орієнтованими на Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти та слугують неабиякою опорою для вчителя. В першу чергу вони користуються популярністю через яскраве та креативне наповнення, яке мотивує дітей та стимулює в них бажання навчатися. По-друге, сам матеріал підручника передбачає залучення електронних девайсів у навчальний процес, що є вагомим аспектом для дітей сучасності. Адже таким чином вчитель не просто забороняє відволікатись на уроці на ігри в телефоні або на будь-які інші заняття, не пов'язані із навчання, а показує, яким чином той самий смартфон може стати у нагоді під час уроку. [Зачепа 2020, с. 246]

Матеріали сучасних автентичних підручників безпосередньо орієнтовані на просування методично-дидактичних принципів. Кожен підручник є унікальним і цілком очевидно, що у них різне наповнення, тож

різний ступінь уваги приділяється кожному методично-дидактичному принципу.

Аналізуючи підручники на наявність орієнтації на багатомовність, було виявлено, що саме цьому методично-дидактичному принципу приділяється об'єктивно мало уваги. Це може бути обумовлено низкою факторів. Зазвичай, основний акцент робиться безпосередньо на тому, щоб дати якомога більше базових знань в основній мові вивчення, для глибшого розуміння та використання німецької мови на практиці.

Не варто також забувати, що підручники мають обмежений обсяг інформації, тож зазвичай першочергово там надається матеріал, що вважається найбільш важливим для учбової програми. Це може призвести до того, що принцип багатомовності не завжди буде достатньо впроваджений у підручниках.

Окрім того, навчальною програмою затверджуються саме ті підручники, які відповідають освітнім стандартам. Тож, іноді обов'язковість вивчення певних тем чи аспектів може вплинути на обрану стратегію навчання, тобто і на вибір підручника.

Таким чином, знайти баланс між навчальним змістом підручника та всіма аспектами, яким необхідно приділити увагу необхідно у першу чергу самому вчителю. Спеціаліст має самостійно проаналізувати наповненість підручника і вирішити, на що варто було б звернути увагу і які навички варто було б розвивати за допомогою додаткових вправ або завдань.

Таким чином, постала необхідність розробити комплекс вправ на формування багатомовності, які можна використовувати як доповнення до будь-якого підручника і застосовувати на уроках з німецької мови. Термін «комплекс вправ» використовується для опису групи завдань, які впроваджуються для розв'язання конкретної стратегічної задачі та мають спільну спрямованість. [Богушевич 2013, с. 10]

Досить корисною вправою для визначення мов, якими володіють учні, може слугувати Autogramm jagd (полювання за автографами). (див. Табл. 2.1)

Доцільно було б використати цю вправу на одному із перших уроків, для того, щоб учні та вчитель мали змогу більше дізнатися один про одного. Метою даної вправи є дізнатися, якими мовами володіють учні. Така інформація буде цікава учням і необхідна вчителю, щоб надалі мати розуміння про те, які мови можна використовувати задля формування багатомовної компетенції.

Такий тип діяльності є також тренуванням говоріння, адже для того, щоб отримати всі необхідні підписи, учні мають спілкуватися між собою, відповідно, ставити питання та давати на них відповідь.

Центральним питанням, яке учні ставитимуть один одному може бути «Was sprichst du?/Welche Sprache sprichst du?». У даній таблиці представлені такі мови, як українська, німецька, англійська, польська, іспанська, французька, італійська та інші. Останні 3 пункти були позначені, як «інша мова» із можливістю вписати мову, яка не була зазначена у попередньому переліку.

Таблиця 2.1

Вправа «Autogramm jagd»

Was sprichst du?	
Ukrainisch	
Deutsch	
Englisch	
Polnisch	
Spanisch	
Französisch	
Italienisch	

Продовження Таблиці 2.1

Eine andere Sprache _____	
Eine andere Sprache _____	
Eine andere Sprache _____	

Вчитель для реалізації цієї вправи може використовувати наданий вище шаблон, який необхідно роздрукувати для кожного учня. Вибір мов, які знаходитимуться у переліку, може бути змінений для кожної групи учнів відповідно до їхніх потреб.

Метою учнів є поставити своїм колегам центральне питання і попросити поставити підпис у відповідній колонці. Якщо учень, у якого беруть інтерв'ю, не знаходить у поданому переліку мови, якою він володіє, то йому необхідно обрати один із трьох останніх пунктів, вписавши свій власний варіант. Змагального характеру можна додати, повідомивши учнів про те, що переможцем стає той, хто перший збере всі підписи, тобто, опитає всіх однокласників.

Також, для української мови було відведено найбільше місця, адже ця вправа розглядається на застосування саме в українських школах, тож всі учні матимуть бажання поставити підпис саме в першому пункті, адже вони напевне володіють рідною мовою.

При наданні вказівок вчителем, необхідно зазначити, що основною задачею є опитати всіх однокласників. Цілком нормально, що деякі учні зможуть поставити кілька підписів, адже володіють кількома мовами. А також, варто уточнити, що якісь пункти, ймовірно, залишаться пустими, якщо, наприклад, жодна людина в класі не володіє італійською мовою.

Важливою вимогою для використання цієї вправи є, звичайно, можливість проводити офлайн уроки, адже вона вимагає живий контакт учнів між собою та фізичне пересування в класі від однокласника до

однокласника. На жаль, така вправа не передбачує використання на онлайн уроці, що можна визначити як головний недолік.

В цілому ж, такий тип вправи є дуже ефективним, адже сприяє дружній атмосфері в класі та допомагає вчителю визначити вектор подальшого застосування вправ для просування принципу багатомовності.

Після того, як за допомогою Autogrammjaдг вчитель визначив основні мови, які є наявні у класі, можна імплементувати наступну вправу, яку варто використовувати на постійній основі. (див. Рисунок 2.7)

Рисунок 2.7

Die Begrüßungen für jeden Tag

Вчитель може запропонувати учням, які володіють іншими мовами (навіть на базовому рівні) проконсультувати своїх однокласників стосовно того, яким чином вітаються носії цих мов. Всі мають занотувати собі ці дані і потренувати правильну вимову. Це можна реалізувати, поділивши учнів на групи та назначивши у кожену групу «експерта», тобто учня, який знає, яким чином необхідно вітатися іншою мовою. На це можна виділити буквально декілька хвилин і потім учні переходять до наступного експерта.

Досить доцільно було б зробити груповий плакат, як зображено на малюнку вище, і готову роботу повісити у класі на видному місці. Відтоді, учні будуть тренувати свої навички з іншої іноземної мови кожного дня, або ж кожного уроку. Звичайно, урок може не проводитись кожного дня на робочому тижні, тому плакат можна модифікувати та зробити за власними умовами та потребами. Крім того, учням приносить задоволення сам факт того, що у класі розміщено їхню роботу.

Якщо, ця вправа реалізується в умовах онлайн уроку, вчитель без проблем може виводити цей плакат на екран кожного разу на початку уроку. Для створення ж такого плакату під час дистанційного навчання можна використати такий ресурс, як «Canva».

Наступна вправа була розроблена за допомогою інтернет ресурсу «Storyboard That». Ця платформа є дуже зручною у використанні та дозволяє учням проявити свою творчість на креативність.

«Storyboard That» - це сайт, який дозволяє користувачам створювати розкадровки та графічні комікси за допомогою функції Storyboard Creator. На цьому сайті присутня бібліотека зображень, яка містить персонажів, сцени та реквізит, що перетягуються, і користувачі можуть таким чином комбінувати всі ці елементи і створювати невеликі комікси.

Цей ресурс може слугувати учням для створення невеликих проєктів у контексті методично-дидактичного принципу багатомовності. Тобто, можна запропонувати учням самостійно обрати невеликі ситуації або ж назначити до виконання конкретні сцени. Їхнім завданням буде розробити двомовну

сцену. Наприклад, першою мовою буде саме основна мова вивчення, тобто, німецька, а друга мова обирається на розгляд учня. Такий вид діяльності бажано виконувати в парах, для того, щоб потім учні могли розіграти цю сценку вдвох, і таким чином, презентувати результати всьому класу.

Для прикладу було взято елементарну ситуацію – зустріч двох подруг. Одна дівчина є німецькомовною, а інша іспаномовною, вони вітаються і запитують одна в одної, як справи. (див. Рисунок 2.8)

Самі ситуації для виконання можуть залежати від рівня володіння мовою. Це можуть бути як звичайні, повсякденні сценки, або ж більш складні, де необхідно створити повноцінний діалог.

Рисунок 2.8

Комікс, розроблений на платформі «Storyboard That»

Крім того, варто було б підв'язати сценки до тих тем, які були пройдені та закріплені раніше, наприклад діалог про те, як дістатися до

певної локації в місті, діалог з порадами про вирішення певної проблеми або ж діалог про рецепт приготування страви національної кухні тощо.

Наступним ресурсом, який відкриває більше можливостей цікаво організувати навчальний процес під час дистанційного навчання може бути платформа «LearningApps».

«LearningApps» є досить популярним інструментом для використання під час онлайн уроків, який надає можливість розробляти власні вправи або використовувати готові шаблони завдань завдяки широкому вибору доступних опцій. Пошук вже готових вправ також стає легким завдяки зручному пошуковому інструменту.

Для просування принципу багатомовності під час уроків з німецької мови було розроблено наступну вправу на пошук відповідників. (див. Рисунок 2.9) За основу були взяті слова німецької мови, які слугуватимуть базою, вони знаходяться у першому рядку. Знизу розміщуються слова українською та англійською мовами, які є максимально подібними до слів у німецькій мову.

Задачею учнів є знайти слова-відповідники так, щоб у кожному стовпчику під німецькими словами знаходилися ті, що є схожими в українській та англійській мовах.

Подібна вправа може підвищити мотивацію учнів під час дистанційних уроків, адже використання таких інтерактивних платформ, як «LearningApps» досить часто привертає увагу учнів, тому що у таких вправах немає зайвого тексту. Вони переважно складаються із коротких схем та картинок, що сприяє кращому засвоєнню інформації.

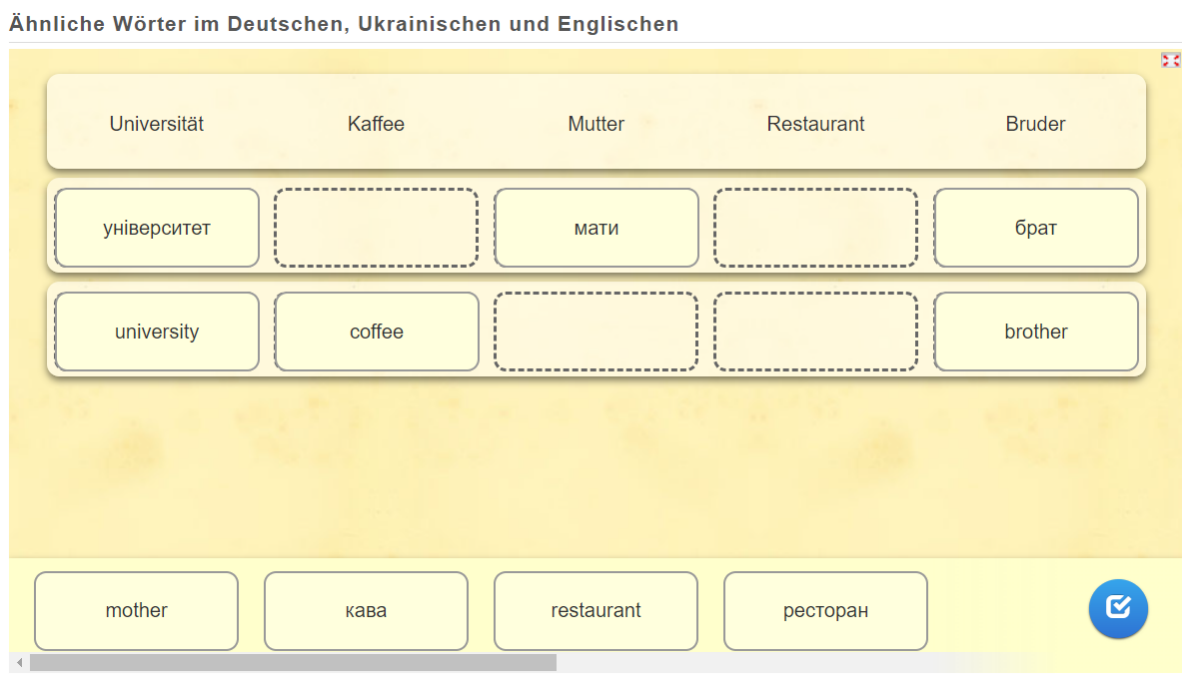
Окрім того, слова у такій вправі підібрані таким чином, що будуть знайомі всім учням. Вони є доволі простими для тих, хто вивчає німецьку мову навіть короткий час. Це стосується також і слів з англійської мови, тому що їх учні часто зустрічають навіть у повсякденному житті. Враховуючи, що українська мова є рідною для більшості учнів, знайти відповідники буде досить просто.

До того ж, учні матимуть змогу самостійно перевірити себе, адже після виконання є можливість натиснути на «галочку» у нижньому правому куті. Тоді всі правильні відповіді будуть зафарбовані у зелений колір, а неправильні – у червоний. Перед учнями також постане можливість виконати вправу декілька разів за умови неправильного виконання. Тобто, можливість роботи над помилками на цьому сайті також присутня, що є неабиякою перевагою.

Рисунок 2.9

Вправа, розроблена на платформі «LearningApps»

Отже, увесь цей комплекс вправ можна використовувати на уроках з німецької мови для просування принципу багатомовності. Їх можна використовувати просто як розминку для учнів та як розважальний елемент на уроці. Ці вправи можна також модифікувати, використовуючи описані ресурси і підлаштовувати їх під особисті потреби або доповнення до певних тем у підручнику, де принцип багатомовності не було використано.

Такі вправи є цікавим засобом для вивчення мов та покращення мовних навичок. Вони допомагають учням сприймати мову як живий засіб спілкування та розуміти її в різних контекстах.

2.3. Конспект уроку на основі застосування принципу багатомовності

На основі попередніх досліджень було розроблено план уроку на базі підручника «Prima Plus A2.1» з теми «Bilder und Töne» (див. Додаток А). Сформований конспект уроку можна використовувати для учнів 7 класу за умови вивчення німецької мови з 1 класу.

Найголовніша мета вчителя – це зробити урок цікавим і корисним для учнів, допомагаючи їм розвивати важливі мовні навички та використовувати їх у реальних життєвих ситуаціях. Тема «Медіа» є досить цікавою, адже знання, набуті під час вивчення цієї теми, допоможуть учням обговорювати тему «hMedien», використовуючи активний словник та виразні мовні засоби. Вони можуть вчитися виражати свої думки, давати оцінку різним медійним форматам і засобам масової інформації.

Метою уроку є практична, розвивальна, виховна та освітня. Методичним обладнанням, яке необхідне для проведення уроку є:

- підручник «Prima Plus A2.1»,
- посилання на платформу Miro для створення Mind Map,
- посилання на платформу Edupad для запису питань до тексту,
- аудіозаписи до підручнику «Prima Plus A2.1».

Урок може починатися із привітання іноземною мовою, яка відповідає сьогоdnішньому дню, якщо така практика була впроваджена раніше (див. Рисунок 2.7). Наприклад, якщо сьогодні середа, то цією мовою може бути англійська. Вчитель дає вказівку: «Heute begrüßen wir uns auf English!», а діти вітаються англійською мовою, використовуючи ті привітання, які були вивчені раніше.

Темою уроку, що описаний у конспекті є «Bilder und Töne», з озвучення цього можна почати урок. Потім варто спитати в учнів, як у них справи, щоб побачити їхній настрій і те, як вони налаштовані на роботу.

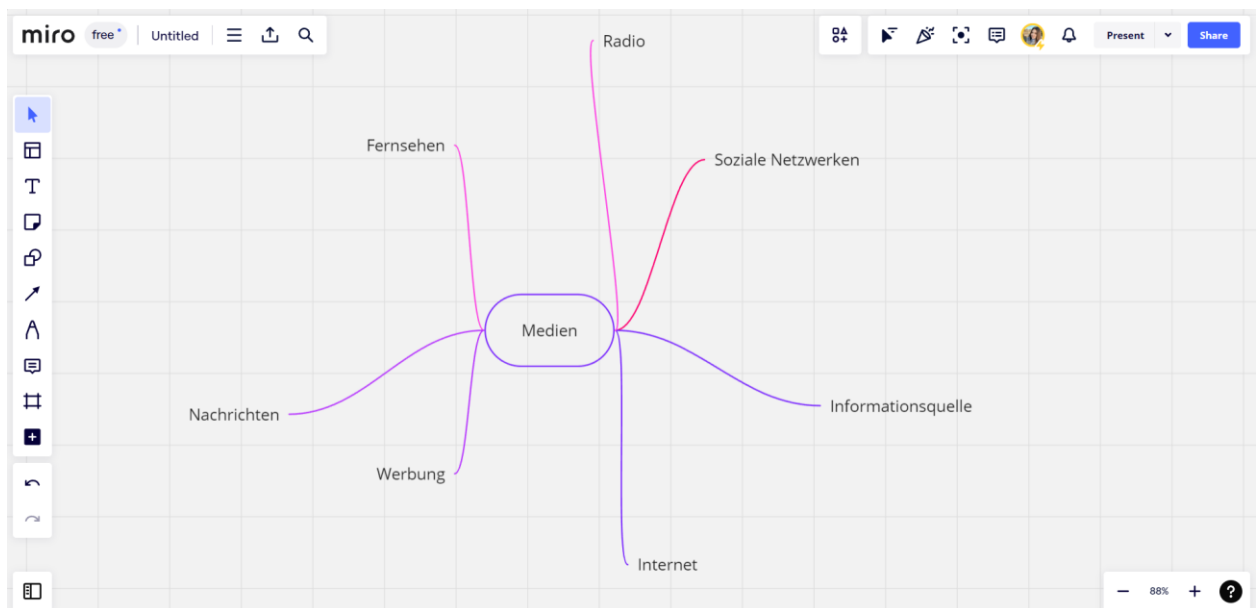
Після цього починається основна частина уроку. Для початку необхідно попрацювати з лексикою. Учням може бути запропоновано поділитись на дві або три групи та зробити нашвидкуруч невеликий Mind Map до слова «Medien». На такий вид роботи можна виділити буквально 5 хвилин, для того, щоб учні швидко пригадали лексику, яка була вивчена раніше та заповнили готові шаблони до ментальних карт, які запропоновані на платформі Miro.

На цій платформі учні можуть одночасно редагувати шаблон, що значно полегшує роботу під час онлайн уроку. Окрім того, цей шаблон можна розмножити і таким чином дати можливість декільком групам виконувати це завдання окремо, але при цьому одночасно.

Готова ментальна карта до теми «Medien» для рівня A2.1 може виглядати наступним чином (див. Рисунок 2.10):

Рисунок 2.10

Ментальна карта, розроблена на платформі «Miro»

Наступною компетенцією, яку необхідно тренувати під час цього уроку є читання. Цей етап заняття досить доцільно провести саме на відносному початку уроку, адже увага учнів все ще сконцентрована на новій лексичі. Таким чином, учням пропонується невеликий текст, який розділено на 9 абзаців, що є перемішаними.

Першим етапом роботи буде селективне читання, для того, щоб ознайомитися із самим текстом і визначити для себе головну суть кожного абзацу. Така робота має проводитись самостійно. Після цього, учнів можна поділити на дві групи для встановлення правильної послідовності. Таким чином, вони зможуть проводити обмін думками та ідеями, а потім порівняти свої результати.

Після виконання вправи на читання, вчитель додатково може запропонувати перейти до дошки Edupad, де учні зможуть придумати свої питання до тексту, які у заключній частині етапу зможуть поставити своїм колегам.

Ця дошка є також досить зручним інструментом дистанційного уроку, адже дозволяє одночасне редагування та виділяє текст, що написаний кожним учнем, окремим кольором.

Наступною на черзі є робота з граматикою. У підручнику в цій темі іде за планом модальне дієслово «dürfen», точніше, повторення основних моментів та ознайомлення із цим дієсловом у формі минулого часу Präteritum. Початковим етапом буде йти пояснення від вчителя з опорою на таблицю, що надається у підручнику.

У якості закріплення інформації до виконання пропонується 2 вправа у підручнику. Учнів необхідно розділити на пари, перед ними у підручнику подаються 7 речень, які можна також оформити картками за можливості проведення офлайн уроку. Кожне речення містить в собі модальне дієслово «dürfen» у формі теперішнього часу Präsens. Згідно із завданням, один учень в парі має озвучити це речення, а інший учень має порівняти це твердження із собою, також вживаючи це дієслово.

Після цієї активності, учням пропонується сформулювати питання із цим модальним дієсловом у минулому часу та дати відповідь. Під час виконання учні можуть залишатися у вже створених парах, або їх можна поділити знову. Для наочності у підручнику було надано приклади таких запитань: «Durfdest du mit 4 Jahren...?/Ab wann durfdest du...?».

Заключною частиною уроку буде аудіювання, яке представлено у підручнику на сторінці 37 у вправі 4. Там зображені слова англійської мови, які також вживаються у німецькій мові. Ця лексика є досить простою, тож учням 7 класу, які вчать англійську мову з 1 або, навіть, з 5 класу вони мають бути добре знайомими.

Для початку необхідно дати учням декілька секунд для ознайомлення із словами. Варто було б після цього їх запитати, які відмінності від оригінальних англійських слів їм впадають в очі. Наприклад, що більшість слів написана з великої літери та мають артикль, адже це іменники. Вже після цього учням надається для прослуховування аудіозапис з паузами, щоб вони встигали повторювати за диктором. За потреби, вчитель може робити додаткові паузи, щоб краще потренувати певні слова.

Наприкінці уроку, можна запропонувати учням пригадати якомога більше подібних слів у німецькій мові, які були запозичені не тільки з англійської мови, а можливо й з французької. Щоб мотивувати їх до виконання додаткового завдання, варто запропонувати невелике змагання і переможцем буде той, хто за 2 хвилини наведе найбільшу кількість слів для прикладу. Таким чином, вчитель зможе проконтролювати час виконання, а учні отримають задоволення від процесу.

Останнім етапом уроку є підбиття підсумків, учням варто дати слово і спитати в них, що особисто їм запам'яталося найбільше, що було нового, що сподобалось найбільше. Потім, вчитель дає домашнє завдання за потреби та вказівки щодо його виконання. На цьому урок можна вважати завершеним.

Отже, представлений конспект уроку можна використовувати на уроках з німецької мови у 7 класі із використанням принципу багатомовності. У цьому плані було зроблено акцент саме на англійській мові, адже це дуже подібно до реалій українських шкіл, де найчастіше саме ця мова вивчається як перша або друга іноземна мова.

Звичайно, що цей конспект можна модифікувати та підібрати ті вправи із використанням інших іноземних мов. Головне, просувати принцип

багатомовності ненав'язливо, мотивуючи учнів застосовувати свої знання інших мов із користю та просто отримувати задоволення від процесу.

Наданий конспект є також гарним прикладом, адже під час цього уроку розвиваються навички говоріння, читання та аудіювання та письма. Домашнє завдання має надаватися за власним розсудом вчителя, який під час уроку спостерігає за тим, які моменти були засвоєні краще, а які гірше.

Враховуючи, що цей конспект уроку було створено для онлайн заняття, дуже важливо використовувати інтерактивні платформи, такі як Miro, Edupad, Canva, Wordwall та інші, адже це сприяє наочності і різноманітності на уроці.

ВИСНОВКИ

Отже, враховуючи той факт, що наша країна зараз перебуває на стадії постійного розвитку, вивчення іноземних мов грає дуже велику роль у нашому житті. Це сприяє покращенню міжнародних відносин, створює можливість розуміти та поважати різноманітні культурні особливості.

Знання іноземних мов відкриває дітям багато можливостей та переваг у майбутньому. Серед яких більш висока конкурентоспроможність на ринку праці, розширення горизонтів, розвиток когнітивних функцій тощо. Тож досить важливо почати отримувати ці знання ще в школі.

На сьогоднішній день існує велика кількість методик викладання іноземних мов і кожна з них має свої переваги та недоліки. Втім, у наш час вже було здійснено перехід від жорстких концепцій викладання до методично-дидактичних принципів, які сприяють максимально комфортному та ефективному вивченню іноземних мов.

Одним із провідних методично-дидактичних принципів, який є найбільш актуальним в наших реаліях є орієнтація на багатомовність. Адже саме просування цього принципу дозволяє прививати дітям толерантність, розуміння та повагу до різних культур та інші європейські цінності ще із шкільного віку. Це сприяє розвитку навичок аналізу та мислення і дозволяє учням легше спілкуватися з іноземцями, подорожувати та заводити нові друзі в інших країнах.

У роботі було проведено глибокий аналіз актуальної ситуації у Запорізькій гімназії №46, а саме було проаналізовано підручники, які було затверджено програмою на 2023-2024 н.р. Під час дослідження було виявлено, що в автентичних підручниках для молодшої та середньої дійсно присутній принцип багатомовності. Натомість підручники старшої школи потребують оновлення, адже їх можна назвати застарілими, тому орієнтації на багатомовність виявлено не було.

Базуючись на результатах дослідження було розроблено комплекс вправ для просування цього методично-дидактичного принципу, який можна використовувати як доповнення до основного підручника з німецької мови.

Окрім цього, було розроблено та представлено план-конспект уроку на базі підручника «Prima Plus A2.1» із елементами просування принципу багатомовності, який міститься у додатках. Цей план є прикладом того, яким чином можна організувати урок з німецької мови, орієнтуючись на багатомовність. Натомість, цей план можна модифікувати, підбиваючи його під потреби конкретної групи учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бисага Ю., Пічкара О. Роль і місце дистанційного навчання серед інноваційних моделей організації навчального процесу. Нац. юрид. акад. 2011. С. 83–85.
2. Бігун О. Використання автентичних матеріалів на заняттях з французької мови у закладах вищої освіти. Викладання іноземних мов в Україні та за її межами: Досвід і виклики : Міжнар. науково-практ. конф., м. Івано-Франківськ, 21–22 берез. 2019 р. 2019. С. 24–27.
3. Богушевич Н. В. Комплекс вправ для формування потенційного словника в учнів основної і старшої школи. Іноземні мови. 2013. № 1. С. 10–16.
4. Бойко Н. Застосування інноваційних методів навчання української мови в умовах карантину. ЛОГОС. ONLINE. 2020. URL: <https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.08.04.html>
5. Гаманюк В. А. Феномен багатомовності та його оцінка в суспільно-політичному контексті Німеччини. ФІЛОЛОГІЧНІ СТУДІЇ. 2013. № 9. С. 85–92.
6. Гончаренко С. Методика як наука / Семен Гончаренко. // Шлях освіти. – 2000. – №1. – С. 2–6.
7. Гусленко І. Ю. Конспект лекцій з дисципліни «Методика навчання іноземних мов» / І. Ю. Гусленко. – Харків: Видавництво НУА, 2018. – 64 с.
8. Зайченко І. В. Педагогіка / Іван Васильович Зайченко. – Київ: Ліра-К, 2016. – 608 с. – (3-тє видання).
9. Зачепа І. М., Куценко О. В. Навчання та вивчення іноземних мов у цифровому просторі (на прикладі німецької мови). Сучасні тенденції іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців немовних спеціальностей в полікультурному просторі : Наук. ст. каф. інозем. мов, м. Київ, 5 черв. 2020 р. Київ, 2020. С. 243–249.

- 10.Кіршова О. В. Methodik des Deutschunterrichts an Hochschulen und Universitäten. Миколаїв : ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 132 с.
- 11.Лотоцька А. Організація дистанційного навчання в школі методичні рекомендації. Київ : Смарт освіта, 2020. 36 с.
- 12.Михайлова Л. М. Словник термінів і понять сучасної освіти / Л. М. Михайлова, О. В. Пагава, О. В. Проніна. – Сєверодонецьк, 2020. – 194 с.
- 13.Науково-методичні засади реалізації моделі багатомовної освіти в закладах загальної середньої освіти з навчанням мов корінних народів і національних меншин / О. Л. Фідкевич та ін. Київ : Пед. думка, 2023. 145 с.
- 14.Ничкало Н. Г. Професійна освіта: Словник: Навч. посіб. для учнів і пед. працівників проф.- техн. навч. закл / Н. Г. Ничкало, С. У. Гончаренко. – Київ: Вища школа, 2000. – 380 с.
- 15.Прилипко С. М., Іванов С. М. Сучасні інноваційні підходи в навчальному процесі. Право та інноваційне суспільство. 2013. № 1. С. 1–16.
- 16.Фідкевич О. Л. До проблеми запровадження в Україні європейського досвіду багатомовності у шкільній освіті. Педагогічна думка. 2019. С. 507–510.
- 17.Шульгун О. Різниця між оволодінням рідною та іноземною мовою: психолінгвістичний аспект : бакалаврська робота : 035. Львів: УКУ, 2022. 64 с.
- 18.Яковлева О. Особливості дії фактору багатомовності у мовному просторі України. Проблеми державотворення. 2012. № 4. С. 121–129.
- 19.Aronin L., Singleton D. Twelve Lectures on Multilingualism. Bristol : Multilingual Matters, 2018. 400 p.
- 20.Baker C. Foundations of Bilingual Education and Bilingualism. 3. Aufl. Frankfurt : Multilingual Matters, 2003. 484 S.
- 21.Berkes É., Flynn S. Multi-competence and syntax. The Cambridge Handbook of Linguistic Multi-Competence. 2016. P. 183–205.

22. Berkes É., Flynn S. Multilingualism: New Perspectives on Syntactic Development. *The Handbook of Bilingualism and Multilingualism*. 2013. P. 137–167.
23. Bertrand Y., Christ H. Vorschläge für einen erweiterten Fremdsprachenunterricht. *Neusprachliche Mitteilungen*. 1990. Nr. 43. S. 208–212.
24. Busch B. Language biographies – approaches to multilingualism in education and linguistic research. *PRAESA – Occasional Papers*. 2006. No. 24. P. 5–17.
25. Curriculare Vorgaben und Unterrichtsplanung. *Deutsch lehren lernen 6 / K. Ende, R. Grotjahn, K. Kleppin, I. Mohr*. – Berlin: Langenscheidt, 2013. – 152 S.
26. Fell M. Raumdidaktische Anforderungen an Bildungshäuser und -räume. *Raum+Lernen – Raum+Leistung: Strukturbedingungen kontinuierlicher Qualitätsentwicklung*. 2008. Nr. 14. S. 29–46.
27. Frank S., Iller C. Kompetenzorientierung – mehr als ein didaktisches Prinzip. *REPORT*. 2013. Nr. 4. S. 32–41.
28. Göbel K., Buchwald P. *Interkulturalität und Schule Migration – Heterogenität – Bildung*. Paderborn : Ferdinand Schöningh, 2017. 352 S.
29. Gogolin I. *Der monolinguale Habitus der multilingualen Schule*. 2. Aufl. Münster : Waxmann, 2008. 114 S.
30. Königs F. G. Mehrsprachigkeit statt Sprachenlosigkeit! Überlegungen zur Bedeutung von Mehrsprachigkeitskonzepten für Deutsch als Fremdsprache. *Lateinamerikanischer Germanistenkongress*. 2000. S. 1–17.
31. Kuhn A. Faktencheck: Wie Schulen Mehrsprachigkeit im Unterricht nutzen können. URL: <https://deutsches-schulportal.de/unterricht/faktencheck-mercator-institut-fuer-sprachfoederung-wie-schulen-mehrsprachigkeit-im-unterricht-nutzen-koennen/>
32. Maahs I.-M., Triulzi M. Einstellungen zu Mehrsprachigkeit in der Deutschsprachförderung der Erwachsenenbildung. *Education: Children and Youths in Rural Areas: A German perspective*. 2016. S. 262–278.

33. Méron-Minuth S. Mehrsprachigkeit im Fremdsprachenunterricht. Diskurse von Lehrenden über ihre Unterrichtspraxis. 2013. S. 1–16.
34. Meyer B. Nutzung der Mehrsprachigkeit von Menschen mit Migrationshintergrund. Hamburg : Institut für Germanistik, 2008. 65 S.
35. Mutanen A. Authentizität in Lehrwerken: eine Analyse von vier Lehrwerken für Deutsch- und Schwedischunterricht : Masterarbeit. Jyväskylä, 2015. 100 S.
36. Riedl A. Grundlagen der Didaktik / Alfred Riedl. – Stuttgart: Franz Steiner Verlag Wiesbaden GmbH, 2010. – 280 S. – (2., überarbeitete Auflage).
37. Rück N. Auffassungen vom Fremdsprachenlernen monolingualer und plurilingualer Schülerinnen und Schüler (Interkulturalität und Mehrsprachigkeit). Kassel : Kassel University Press, 2009. 274 S.
38. Sander W. Ein didaktischer Werkzeugkoffer: Tools für die Planung von Lernumgebungen. Aufgelesen. 2009. Nr. 3. S. 1–5.
39. Schroedler T. What is Multilingualism? Towards an Inclusive Understanding. Preparing Teachers to Work with Multilingual Learners. 2021. No. 130. P. 17–37.
40. Skutnabb-Kangas T., McCarty T. L. Key concepts in bilingual education: Ideological, historical, epistemological, and empirical foundations. Encyclopedia of Language and Education. 2008. No. 5. P. 3–17.
41. Wandruszka M. Die Mehrsprachigkeit des Menschen. München : R. Piper & Co. Verlag, 1979. 357 S.
42. Weiss A. Hauptprobleme der Zweisprachigkeit. Heidelberg : Carl Winter Universitätsverlag, 1959. 214 S.
43. Werner J. Didaktische Modelle / J. Werner, M. Hilbert. – Berlin: Cornelsen Scriptor, 2011. – 399 S. – (10. Aufl.).
44. Wiater W. Didaktik der Mehrsprachigkeit. München : Ernst Vögel, 2007. 157 S.
45. Wiese H. Führt Mehrsprachigkeit zum Sprachverfall? Populäre Mythen vom ‚gebrochenen Deutsch‘ bis zur ‚doppelten Halbsprachigkeit‘ türkischstämmiger

Jugendlicher in Deutschland. Türkisch-deutscher Kulturkontakt und Kulturtransfer. 2011. S. 73–84.

46. "Про засади державної мовної політики" : Закон України від 03.07.2012 р. № 5029-VI (ст. 20). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5029-17>

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

47. Bovermann M., Georgiakaki M., Zschärlich R. Paul, Lisa & Co. Deutsch für Kinder. Arbeitsbuch. A1.1. München : Hueber Verlag, 2018. 91 S.
48. Bovermann M., Georgiakaki M., Zschärlich R. Paul, Lisa & Co. Deutsch für Kinder. Arbeitsbuch. Starter. München : Hueber Verlag, 2017. 79 S.
49. Bovermann M., Georgiakaki M., Zschärlich R. Paul, Lisa & Co. Deutsch für Kinder. Kursbuch. A1.1. München : Hueber Verlag, 2018. 100 S.
50. Bovermann M., Georgiakaki M., Zschärlich R. Paul, Lisa & Co. Deutsch für Kinder. Kursbuch. Starter. München : Hueber Verlag, 2017. 78 S.
51. Bovermann M., Georgiakaki M., Zschärlich R. Paul, Lisa & Co. Deutsch für Kinder. Arbeitsbuch. A1.2. München : Hueber Verlag, 2019. 90 S.
52. Bovermann M., Georgiakaki M., Zschärlich R. Paul, Lisa & Co. Deutsch für Kinder. Kursbuch. A1.2. München : Hueber Verlag, 2019. 92 S.
53. Fischer-Mitziviris A., AusBlick 2. Arbeitsbuch. B2. Ismaning : Hueber Verlag, 2009. 183 S.
54. Fischer-Mitziviris A., AusBlick 2. Kursbuch. B2. Ismaning : Hueber Verlag, 2009. 138 S.
55. Fischer-Mitziviris A., Janke-Papanikolaou S. AusBlick 1. Brückenkurs. Kursbuch. B1. Ismaning : Hueber Verlag, 2007. 116 S.
56. Fischer-Mitziviris A., Janke-Papanikolaou S. AusBlick 1. Brückenkurs. Arbeitsbuch. B1. Ismaning : Hueber Verlag, 2008. 156 S.
57. Friederike J., Rohrman L. Prima Plus. Deutsch für Jugendliche. Arbeitsbuch. A1.2. 1. Aufl. Berlin : Cornelsen, 2014. 80 S.

58. Friederike J., Rohrman L. Prima Plus. Deutsch für Jugendliche. Arbeitsbuch. A2.1. 1. Aufl. Berlin : Cornelsen, 2015. 80 S.
59. Friederike J., Rohrman L. Prima Plus. Deutsch für Jugendliche. Arbeitsbuch. A2.2. 1. Aufl. Berlin : Cornelsen, 2015. 88 S.
60. Friederike J., Rohrman L. Prima Plus. Deutsch für Jugendliche. Kursbuch. A1.2. 1. Aufl. Berlin : Cornelsen, 2014. 80 S.
61. Friederike J., Rohrman L. Prima Plus. Deutsch für Jugendliche. Kursbuch. A2.1. 2. Aufl. Berlin : Cornelsen, 2018. 80 S.
62. Friederike J., Rohrman L. Prima Plus. Deutsch für Jugendliche. Kursbuch. A2.2. 1. Aufl. Berlin : Cornelsen, 2015. 80 S.
63. Friederike J., Rohrman L., Zbrankova M. Prima Plus. Deutsch für Jugendliche. Kursbuch. A1.1. 2. Aufl. Berlin : Cornelsen, 2018. 80 S.
64. Friederike J., Rohrman L., Zbrankova M. Prima Plus. Deutsch für Jugendliche. Arbeitsbuch. A1.1. 2. Aufl. Berlin : Cornelsen, 2016. 80 S.
65. Habersack C., Pude A., Specht F. Menschen. Deutsch als Fremdsprache. A2.2. Kursbuch. München : Hueber Verlag, 2013. 96 S.
66. Schritte International Neu 3. Deutsch als Fremdsprache / S. Hilpert et al. München : Hueber Verlag, 2017. 211 S.

ZUSAMMENFASSUNG

Das Bildungssystem in der Ukraine durchläuft derzeit eine Entwicklungsphase, in der das Erlernen von Fremdsprachen einen integralen Bestandteil des Bildungsprozesses darstellt. Angesichts des voraussichtlichen Beitritts der Ukraine zur Europäischen Union ist die aktive Integration europäischer Werte in den Bildungsprozess, zu denen auch sprachliche Vielfalt gehört, unerlässlich.

Das Prinzip der Mehrsprachigkeit im Deutschunterricht nimmt derzeit einen zentralen Stellenwert ein, da Mehrsprachigkeit in einer globalisierten Welt immer wichtiger wird. Die Förderung der Mehrsprachigkeit im Deutschunterricht wird zwangsläufig zu einer offeneren und toleranteren Gesellschaft führen.

Eines der führenden methodischen und didaktischen Prinzipien, das in unserer Realität besonders relevant ist, ist die Ausrichtung auf Mehrsprachigkeit. Die Förderung dieses Prinzips ermöglicht es Kindern bereits im Schulalter, Toleranz, Verständnis und Respekt für verschiedene Kulturen und europäische Werte zu entwickeln.

Im Rahmen unserer Arbeit wurde eine umfassende Analyse der aktuellen Situation in dem Gymnasium Nr. 46 in Zaporizhia durchgeführt. Hierbei wurden die für das Schuljahr 2023-2024 genehmigten Lehrbücher analysiert. Basierend auf den Forschungsergebnissen wurde ein Übungskomplex entwickelt, um dieses methodische und didaktische Prinzip zu fördern, der als Ergänzung zum Grundlagenlehrbuch für die deutsche Sprache genutzt werden kann.

Darüber hinaus wurde auf Grundlage des Lehrbuchs "Prima Plus A2.1" eine Unterrichtszusammenfassung erstellt, die Elemente zur Förderung des Prinzips der Mehrsprachigkeit enthält.

Schlüsselwörter: *methodisch-didaktische Prinzipien, Mehrsprachigkeitsprinzip, Komplex von Übungen, Unterrichtsplan, authentische Lehrbücher.*

ПЛАН-КОНСПЕКТ УРОКУ З ВИКОРИСТАННЯМ ПРИНЦИПУ БАГАТОМОВНОСТІ

1. **Тема уроку:** «*Bilder und Töne*»
2. **Мета уроку:**
  - **Практична:** автоматизувати навички раніше вивчених слів, тренування навичок аудіювання, читання та говоріння, тренування іншомовних слів у німецькій мові.
  - **Розвивальна:** розвиток навичок комунікації, аудіювання і читання.
  - **Виховна:** сприяти вихованню поваги до країни, мова, якої вивчається, навчити працювати в парах та невеликих групах, толерантно ставитись один до одного.
  - **Освітня:** навчити учнів правильно використовувати лексичні одиниці з теми «*Medien*» та модальне дієслово «*dürfen*» та вживати їх у повсякденному спілкуванні німецькою мовою.
3. **Методичне обладнання уроку:** підручник «*Prima Plus A2.1*», посилання на платформу Miro для створення Mind Map, посилання на платформу Edupad для запису питань до тексту, аудіозаписи до підручнику «*Prima Plus A2.1*».
4. **Схематичний план уроку**

<i>Вступ</i>	5 хвилин
<i>Робота із лексиною</i>	5 хвилин
<i>Читання</i>	10 хвилин
<i>Робота із граматиною</i>	10 хвилин
<i>Робота з аудіюванням та просування принципу багатомовності</i>	10 хвилин
<i>Підбиття підсумків та вказівки щодо домашнього завдання</i>	5 хвилин

5. Хід уроку:

- **Вступ.** Привітання учнів та перевірка їх настрою. Повідомлення про тему уроку.
- **Робота із лексиною.** Повторення важливих слів і виразів, пов'язаних із медіа, створення Mind Map на платформі Miro.
- **Читання.** Селективне читання абзаців тексту у підручнику на сторінці 36, вправа 1. Відновлення правильної послідовності. Порівняння результатів та обговорення. Формулювання питань до тексту на дошці Edupad.
- **Робота із граматиною.** Повторення значення модального дієслова «dürfen» із прикладами. Виконання вправи 2 на сторінці 37 у підручнику. Робота в парах, формулювання коротких питань та відповідей із використання модального дієслова.
- **Робота з аудіюванням та просування принципу багатомовності.** Виконання вправи 4 у підручнику на сторінці 37. Прослуховування англійських слів, що вживаються у німецькій мові та повторення. Пошук та презентація власних прикладів подібних слів.
- **Підбиття підсумків та вказівки щодо домашнього завдання.**

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Бондаревська Марія Антонівна, студентка 6 курсу, денної форми навчання, факультету іноземної філології, спеціальності 035 Філологія, освітньо-професійна програма Мова і література (німецька), адреса електронної пошти bondarewskamariia@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Стратегії просування принципу багатомовності на заняттях з німецької мови» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) _____